

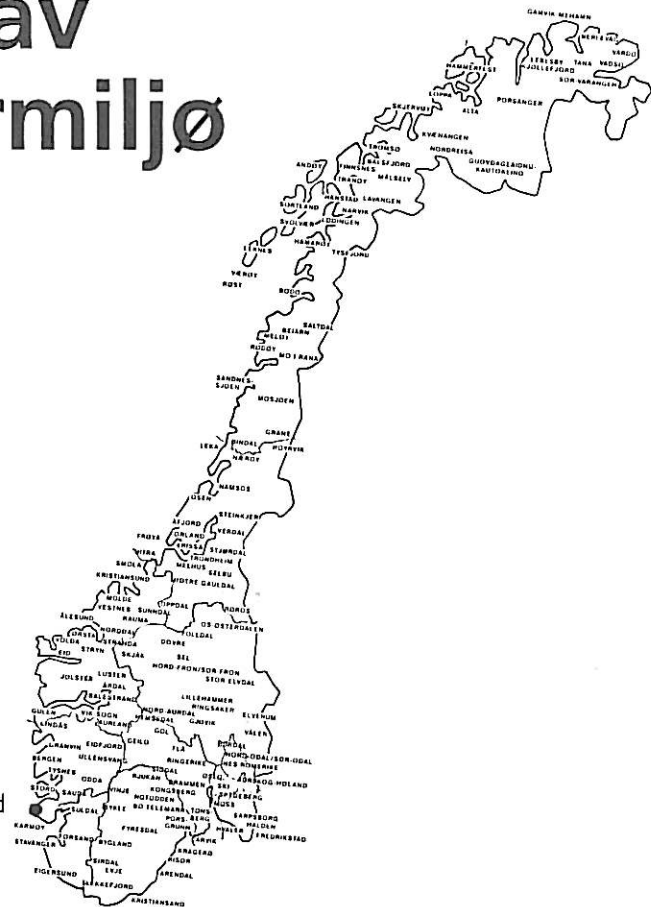
Berit Nordahl

Evaluering av Aksjon Nærmiljø

Første delrapport

Haugesund

BYGGFORSK

Norges byggforskningsinstitutt

Berit Nordahl

**Evaluering av
Aksjon Nærmiljø**

Første delrapport

Prosjektrapport 98 – 1992

Prosjektrapport 98
Berit Nordahl
Evaluering av Aksjon Nærmiljø

ISBN 83-536-0382-7
100 eks. trykt av Nordberg Aksidenstrykkeri AS

© Norges byggforskningsinstitutt 1992

Adr.: Forskningsveien 3B
Postboks 123 Blindern
0314 OSLO
Tlf.: (02) 96 55 00
Fax (02) 69 94 38 og (02) 96 55 42

FORORD

Boligforskningsavdelingen ved Norges Byggforskningsinstitutt er engasjert for å evaluere et aktivitets- og mobiliseringsprosjekt i Haugesund, kalt Aksjon Nærmiljø. Prosjektet skal gå over 4 år og er finansiert av Miljøverndepartementet, Kommunaldepartementet, Barne- og familiedepartementet og Haugesund kommune.

Denne første delrapporten vil følges av flere temarapporter og en sluttrapport. Rapporten er først og fremst beregnet på prosjektets medarbeidere og støttespillere.

Avtroppende prosjektleder Vegard Vanvik og påtroppende prosjektleder Ida B. Høiby har ytt verdifull bistand i evalueringsarbeidet, både som informanter om sitt arbeidsfelt og gjennom velvillig hjelp i forbindelse med intervjuavtaler m.m. Hjertelig takk.

Rapporten er skrevet av sosiolog Berit Nordahl, forsker ved Boligforskningsavdelingen på NBI og prosjektleder for evalueringsprosjektet.

Rapporten har sirkulert blant kollegaer på gruppen for bømiljøstudier på Boligforskningsavdelingen. De har gitt mange verdifulle kommentarer. Rapporten har også vært lagt frem for referansegruppen for Aksjon Nærmiljø. Forfatteren står imidlertid selv ansvarlig for konklusjoner og eventuelle feil og mangler.

Anne Sæterdal

fagsjef

Berit Nordahl

prosjektleder

INNHOLDSFORTEGNELSE

SAMMENDRAG	S	6
DEL 1		
INNLEDNING		
1.1 Opplegg og problemstillinger i evalueringen	S	8
1.2 Fremgangsmåte - datagrunnlaget i rapporten.....	S	13
DEL 2		
ORIENTERING OM AKSJON NÆRMILJØ		
2.1 Målsettinger i prosjektet	S	15
2.2 De ulike partene i aksjonen	S	16
2.3 Formell styring og forankring	S	19
2.4 Det første året i Aksjon Nærmiljø-hva er gjort?	S	20
DEL 3		
HAUGESUND SOM ARENA OG HANDLINGSKONTEKST		
3.1 Haugesund et bysamfunn	S	21
3.2 De ulike bydelene i Haugesund	S	22
3.3 To vel: Villaheia i Nordre og Blokksletta i Søndre..	S	23
DEL 4		
NÆRMERE OM AKSJONENS MEST SENTRALE VIRKEMIDLER		
4.1 Mange forskjellige tiltak.....	S	26
4.1.1 Økonomi og prioriteringer	S	28
4.2 Analyse av virkemidlene	S	29
4.2.1 "Har du lyst, har du lov".....	S	29
4.2.2 Nærmiljøets radiotime	S	33
4.2.3 Nærmiljøpris og hederspris.....	S	35
4.2.4 Tilskudd til tiltak	S	37
4.2.5 Utstyr til utlån i foreningene.....	S	38
4.2.6 Oppsummering	S	39

DEL 5

FORELØPIG ANALYSE AV AKSJONENS EFFEKT I FOR-
HOLD TIL KOMMUNEN, FORENINGENE OG BEBOERNE

5.1	Aksjon nærmiljø og kommunen	s 40
5.1.1	Konsolidering i egen etat	s 42
5.1.2	Aksjonen og kommunens ledelse	s 43
5.1.3	Aksjonen og de andre sektorene	s 46
5.1.4	Konklusjon	s 48
5.2	Samspill offentlig - frivillig	s 50
5.2.1	Mobiliseringseffekten av aksjonen.....	s 51
5.2.2	Aksjonen-redskap for velforeningen	s 54
5.2.3	Konklusjon	s 56
5.3	Aksjonen og fellesskapet mellom beboerne	s 58
5.3.1	Det "ideelle nærmiljøet" har tre komponenter..s	60
5.3.2	Velforening-egnet til å skape bedre kontakt...s	62
5.3.3	Velforening-egnet til å lette dagliglivets gjøremål.....	s 64
5.3.4	Velforening-egnet for å forbedre omgivelsene..s	64
5.3.5	Konklusjon - velforeningene og fellesskapet ..s	65
	AVSLUTNING	s 68
	Referert litteratur	s 70

SAMMENDRAG

KORT OM RAPPORTEN

Aksjon Nærmiljø er en kampanje hvor frivillige beboersammenslutninger og ansatte i Haugesund kommunen skal arbeide sammen for å skape mer aktivitet i byens boligområder. Aksjonen startet høsten 1990 og skal gå over fire år. Prosjektet ledes av en fulltids prosjektleder og en prosjektgruppe bestående av ansatte fra Fritidsetaten og Park- og Idrettsetaten, i samarbeid med representanter fra Vellenes Fellesforbund. Fellesforbundet er en frivillig sammenslutning av velforeningene i byen.

NBI er engasjert for å evaluere prosjektet. Det er lagt opp til en formativ prosessevaluering hvor dataene tilbakeføres underveis i prosjektet. Evalueringen vil videre ha til formål å hente ut generaliserbar kunnskap om muligheter og begrensninger i nabolagsarbeid generelt velforeningenes rolle spesielt. I denne første delrapporten er hovedvekten lagt på det deskriptive og analytiske i forhold til prosjektets første år.

KORT OM AKSJONEN

Kampanjen er organisert som et prosjekt. Det arbeides med ulike aktivitetsfremmende tiltak som involverer velforeninger og beboere. Radioprogrammer sendt over nærradioen inngår som en viktig del av Aksjonens virkemidler.

Det mest ressurskrevende og samtidig det mest utradisjonelle virkemidlet som er tatt i bruk i er en radiokonkurrans mellom beboere i forskjellige velforeninger. Programproduksjonen fremmer uformelle fellesskap mellom beboerne og ser ut til å gi positive effekter for de sosiale miljøet i boligområdene.

Aksjonen har valgt en liten, lokal radiostasjon. Mye tyder på at lytterskaren er så liten at programmene ikke når ut til det store publikum.

Nærmiljøpris og hederspris er en annen type virkemidler som prosjektet har tatt i bruk. Dette er pengepriser til henholdsvis foreninger og enkeltpersoner som gjør særlig god innsats i bomiljøet. I den videre utviklingen av denne type virkemidler er det vesentlig at kriteriene for tildeling gjøres kjent for alle velforeningene og enkeltpersoner.

Aksjonen har videre utviklet to andre ulike virkemidler hvor penger brukes som stimulans økt lokal organisering og økt aktivitet. I tillegg har prosjektet kjøpt inn utstyr til utefester som lånes ut til foreninger og det er utarbeidet en informasjonsperm til alle deltakende velforeninger.

I denne første delen av prosjektet har Aksjonsledelsen primært arbeidet med å starte opp aktiviteter og utvikle virkemidler.

Prosjektlederrollen har i alt vesentlig vært inspirator, pådriver og animatør. Arbeidsmetodene kan karakteriseres som forebyggende nabolagsarbeid med kultur som virkemiddel.

Aksjonen har hatt kraftig oppslutning, både om de enkelte aktivitetene og i antall nye velforeninger.

FORANKRING NØDVENDIG

Dersom Aksjonen skal føre til varig økt aktivitet i bomiljøene må de målsettinger og dels også de metoder som aksjonen bygger på forankres i egen etat, i andre etater og hos kommunens ledelse. I egen etat har aksjonen innledet et samarbeid med bydelssekretærene i de to bydelshusene. I rapporten anbefales det at disse, i den videre utviklingen av Aksjonen, får en mer aktiv rolle i samarbeidet med velforeningene.

I rapporten påpekes at det har vært lite systematisk samarbeid med andre etater. Rådmann og kommunens politiske ledelse har imidlertid vært trukket inn som deltakere i radiokonkurransen og har dermed fått innsikt i deler av Aksjonens arbeidsmetoder og oppslutning.

I rapporten anbefales det at Aksjonen i den videre utvikling også tar initiativ til samarbeid med de andre etatene med sikte på å få flere aktiviteter lagt til bomiljøene.

SAMARBEIDET MED VELFORENINGENE MÅ GI ROM TIL MANGFOLD

Initiativet til Aksjonen kommer fra kommunen og styringen er sterkt integrert i den kommunale forvaltningen. Dette kan være en styrke med tanke på varige effekter av Aksjonen. Det stiller imidlertid store krav til kommunikasjonen med velforeningene. Velforeningene har vist et klart behov for hjelp til å utvikle bedre administrative rutiner, til delegasjon og til mobilisering. Det er stort mangfold i de vellenes utfordringer og oppgaver, ulike boligområder har ulike behov alt etter områdets alder, boligmasse og beboersammensetning. Dette gjør det nødvendig med en løpende dialog med hvert enkelt vel.

MANGE BEBOERE SETTER PRIS PÅ Å HA SOSIAL KONTAKT I NABOLAGET

I rapporten presenteres et utvalg beboeres oppfatninger av nabolag og bomiljø. Det kommer klart frem at det å ha kontakt og samvær med andre voksne oppleves som et gode som de dels har, dels ønsker seg.

Beboerne gir uttrykk for at velforeninger er et egnet redskap for å skape bedre kontaktnett i nabolaget. Mange gir uttrykk for at de ønsker fellesskap og samarbeid med andre naboer om dagligdagse gjøremål. Velforeningen pekes ut som naturlig "adressat" for slike ønsker.

DEL 1 INNLEDNING

1.1 OPPLEGG OG PROBLEMSTILLING I EVALUERINGEN

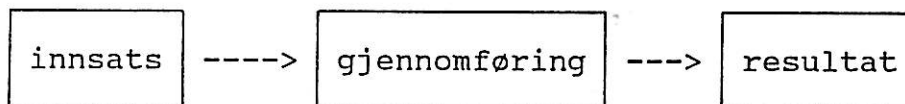
Prosessevaluering

Aksjon Nærmiljø er et kampanjepreget prosjekt som foregår i Haugesund kommune. Prosjektet har som overordnet mål å skape mer aktivitet i byens boområder og sterkere fellesskap i nabolagene. Fritidsetaten, Park og idrettetaten og frivillige i beboerforeninger skal drive en kampanje for å fremme interessen for bomiljøet hos beboerne og kommunen. Kampanjen følges av ulike konkrete aktivitetsfremmende tiltak. Aksjonen startet høsten 1990 og skal pågå i fire år.

Norges Byggforskningsinstitutt er knyttet til Aksjonen som ekstern veileder og evaluator.

Veiledningen foretas primært av Anne Sæterdal, evalueringen av Berit Nordahl med hjelp fra Marit Unstad, alle tilknyttet boligforskningsavdelingen i Norges Byggforskningsinstitutt.

I tillegg til å være en kampanje er Aksjon Nærmiljø også et forsøk hvor en søker nye modeller for samarbeid mellom kommunen og beboernes frivillige innsats i et boligområde. Aksjonen skal derfor både bidra til økt samarbeide, økt beboerorganisering og mer aktivitet. Aksjon Nærmiljø kan fremstilles skjematisk:

Gjennomføringsfasen kan deles i flere ledd:

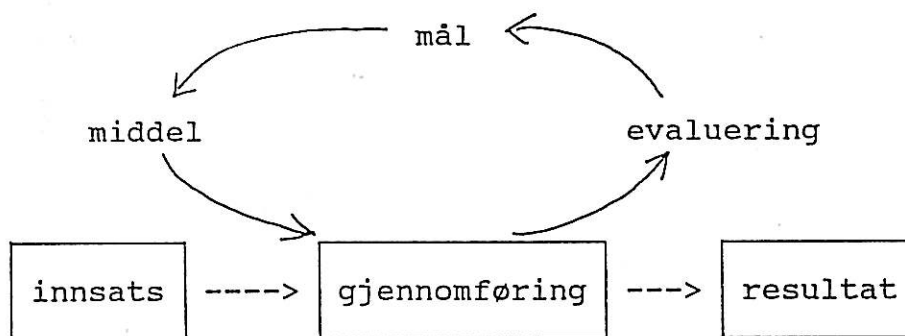
- oppstartingsfasen
- driftsfasen
- avslutningsfasen

I oppstartingsfasen vil det meste av innsatsen gå med på å finne samarbeidspartnere, finne arbeidsformer og utvikle virkemidler. I driftsfasen skal virkemidler og modeller testes ut og revurderes. I avslutningsfasen er det sentrale å arbeide for en videreføring av resultatene.

Gjennom de ulike fasene i forsøket skal kommunen og beboersammenslutningene vinne praktisk erfaring i mobiliseringsmetoder. Hensikten er videre å skape innsikt i muligheter og begrensninger for aktiviteter i boområdene og muligheter og begrensninger i samarbeidet mellom kommunen og beboersammenslutningene.

Evalueringen er lagt opp slik at den belyser prosessen og samspillet mellom de ulike aktørene. Hensikten med slik evaluering er å skape en innsikt om hvorfor en får de ulike effektene. Evalueringen inngår som en del av utviklingsarbeidet. Resultatene tilbakeføres til prosjektet underveis i gjennomføringen.

Modellen nedenfor skisserer hvordan evalueringen skal bidra til kursjustering underveis i prosjektet.

Fra Westhagen, Harald m.fl.

Det er med dette lagt opp til **formativ prosessevaluering**. Evalueringens resultater er i prinsippet med på å forme utviklingen i prosjektet. Det formative aspektet er imidlertid ikke så utpreget som i situasjoner hvor evaluator er en del av prosjektet.

Det er problematisk å analysere årsak og virkning i utviklingsprosesser innenfor større organisasjoner. Enda vanskeligere er det når prosjektet omhandler organisasjoner med ulike kulturer og endring i relasjoner mellom ulike nivåer: kommune, frivillige foreninger og enkelthusholdninger/enkeltpersoner, slik tilfelle er her. Aksjon Nærmiljø er plassert i et komplekst system. Det løper parallelle utviklingsprosesser i de impliserte etatene, i forholdet mellom etatene, og i de ulike beboerorganisasjonene. Disse prosessene vil ha innvirkning på resultatet, på hva som blir effekten av prosjektet. Prosessevaluering som følger prosjektet i hele perioden gir imidlertid best mulig grunnlag for å identifisere de forskjellige prosessene. Det blir enklere å ta hensyn til utenforliggende faktorer når det trekkes slutninger om Aksjonens samlede effekt.

Aksjon Nærmiljø arbeider på et område hvor det er lite systematisk erfaring i dag. Verken kommunen eller beboersammenslutningene har erfaringer i å drive en mobiliserings- og aktivitetskampanje, og det er få modeller fra andre kommuner i landet på dette feltet. Aksjonen er således et utviklingsarbeid som også er av nasjonal interesse.

Dette gjør det viktig å vurdere overførbarheten i resultatene. I denne delrapporten vil det bli trukket få konklusjoner, da prosjektet enda er i en tidlig fase. I de neste rapportene vil imidlertid generaliseringsaspektet bli vurdert.

Første delrapport er deskriptiv og analyserende

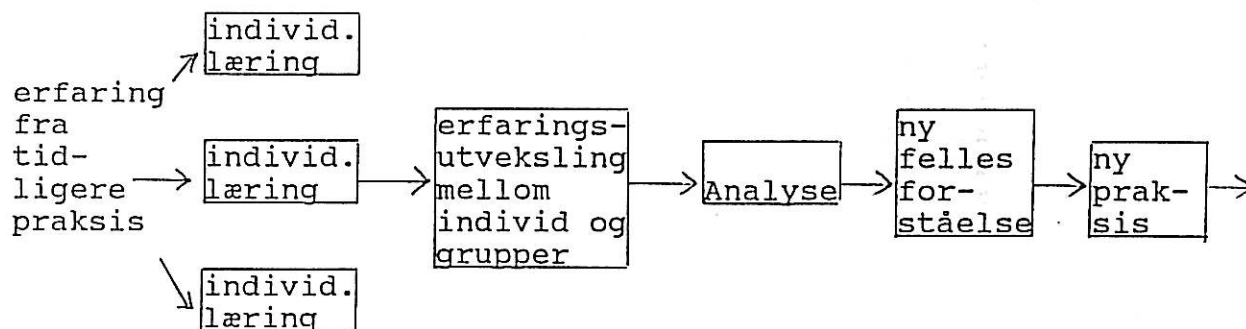
Rapporten bygger på data innsamlet etter aksjonens første driftsår. Det er for tidlig å trekke konklusjoner om effekter, vi kan i høyden se tendenser. Hovedvekten i denne delrapporten er derfor lagt på det deskriptive - hva er tilstanden og hva er gjort.

Rapporten skal følges opp av flere delrapporter og en sluttrapport.

I evalueringen er det hittil arbeidet lite med å finne teorier som kan forklare noen av tendensene. Arbeid med teorier er utsatt dels av tidsmessige hensyn, dels av hensyn til at en kun kan trekke tentative slutninger så tidlig i evalueringen.

Aksjon Nærmiljø er et utviklingsarbeid som både kommunen og de frivillige foreningene skal lære gjennom. Dersom Aksjonen skal føre til varig endring i samarbeidet mellom foreningene og kommunen er det viktig at de ulike partene blir bevisste egen rolle og blir kjent med hverandres erfaringer og syn. Med jevne mellomrom samles partene med tanke på å få en bedre felles forståelse av Aksjonens utvikling.

Resultatene fra evalueringen skal også brukes i slike tilbakeføringssamlinger, som et hjelpemiddel for å få til læring underveis i prosjektet. Modellen skisserer hvordan læringsprosessen kan forløpe:

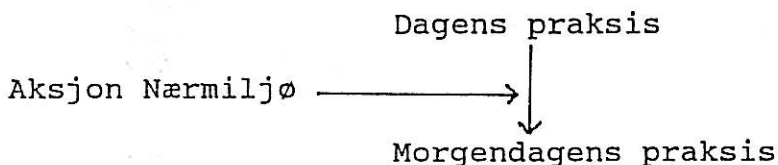

På grunnlag av rapporten vil det bli gitt muntlig tilbakeføring i samlinger mellom vellene og prosjektets ulike målgrupper.

Denne rapporten er skrevet for referansegruppen, aksjonens deltakere og beboerne. Den er ikke primært rettet mot forskningsverdenen, slik enkelte påfølgende rapporter trolig vil være.

Som første ledd i evalueringen er det utviklet et sett med problemstillinger og hypoteser for aksjonen. Disse ble diskutert med referansegruppen for prosjektet og prosjektledelsen før datainnsamlingen startet. Hensikten dette var todelt: Dels var det viktig å strukturere materialet for å få en egen forståelse av aksjonens hovedmomenter. Dels var det viktig å diskutere min tilnærming til prosjektet med de impliserte slik at det hersker enighet om hva det skal fokuseres på. Dette er en vanlig fremgangsmåte i formativ prosessevaluering. (Vislie 1987)

Aksjonen har sitt utspring i kommunen (fritidsetaten). De ønsket å gripe fatt i et eksisterende samarbeid med Park- og Idrettsetaten og noen beboerorganisasjoner. De ønsket å utvikle samarbeidet til en kampanje for økt aktivitet og sterkere sosiale fellesskap i nabolagene. Intensjonen er at kampanjen skal endre situasjonen i en bestemt retning og at kommunen og frivillige beboersammenslutninger skal finne nye og mer virkningsfulle samarbeidsmåter:

Det kan synes som om nabolagsarbeid og lokalsamfunnsproblematikk får en større oppmerksomhet både fra politisk hold og fra forskerhold. (se Statens Nærmiljøutvalg 1990, Otnes 1991 og Dalgard 1988, blant andre)

Problemstillingen som evalueringen etter er formulert i tre ledd.¹
Den første tar opp Aksjonens evne til å fremme en bredere

¹ Som oppstartning på evalueringsarbeidet ble det laget et enkelt problemstillingsnotat. Her ble de tre dimensjonene som prosjektet analyseres ut fra presentert sammen med noen teser om utviklingens forløp. SE B. Nordahl: NOTAT: Evaluering av Aksjon Nærmiljø i Haugesund, problemstilling og progresjon. August 1991.

forståelse for bomiljøets sosiale betydning i egen organisasjon, i kommunen som helhet. Det stilles tre nøkkelsspørsmål om hvilken posisjon nabolagsarbeid har i fritidsetaten og i Park- og Idrettsetaten, og om det oppnås samarbeid om nabolagsspørsmål med de andre etatene.

Den andre problemstillingen er knyttet til kommunikasjonen internt i Aksjonsledelsen og mellom Aksjonsledelsen og de mange beboersammenslutninger i byens boområder. Aksjonen kan på mange måter sies å være initert fra ledelsen, både i betydningen "kommunen" og ledelsen i et hierarki blant beboersammenslutningene. Dette innebærer utfordringer i forhold til å nå den "vanlige beboer". Sagt med sjargong er Aksjon Nærmiljø i utgangspunktet "top down" organisert i motsetning til "bottom up" organisert slik en ser det i mange av de andre bomiljøprosjektene som pågår i norske byer. Dette medfører særlige utfordringer til kommunikasjon og dialog mellom Aksjonsledelsen og de deltakende beboersammenslutningene.

Den tredje problemstillingen er rettet mot Aksjonens effekt i forhold til den enkelte beboer. Vi vet at mens mange ønsker å delta i bomiljøets utvikling tyder nyere forskning på at like mange ikke prioriterer denne type aktivitet og innsats. (Vårum 1987, Schielfloe 1985) Motivasjon for deltakelse må sees i sammenheng med kulturell identitet og de rådende normer for samhandling som finnes blant beboerne. (Gullestad 1988) Når vi har vagt å følge noen beboere nærmere er det for å få innsikt i hva som får beboere til å investere tid og ressurser i nabolagsarbeid. Aksjonen gjør bruk av kulturelle virkemidler med vekt på folkelig fest, morro og underholdende konkurranser. Dette er utradisjonelle virkemidler og det er av særlig interesse å vurdere virkemidlenes effekt for deltakelse i bomiljøet.

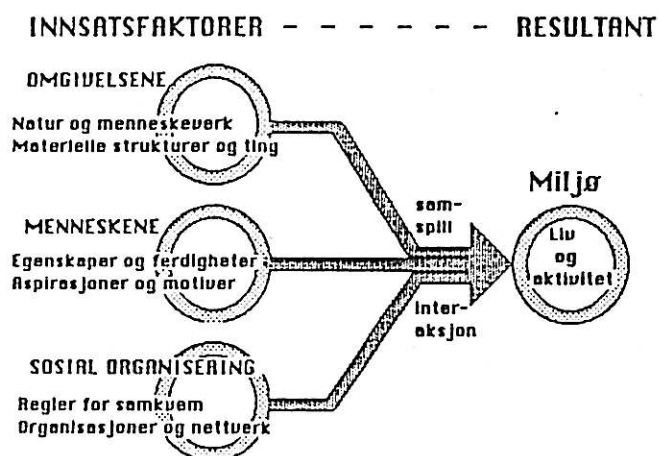
For hver av problemstillingene er det utviklet et sett med teser som skisserer forventet utviklingsretning eller prosessforløp. Disse vil bli gjennomgått i analysen, til tross for at det er for tidlig å trekke slutninger. Hensikten med gjennomgåelsen er å vise Aksjonen utviklingsretning så langt.

Bomiljøets tre aspekter:

I dagligtalen brukes begrepet bomiljø både i både sosial om materiell betydning. Det er gjort et forsøk på å konkretisere hvilke elementer bomiljøet består av. (Ås 1977) Menneskene som bor i området med sine ferdigheter og aspirasjoner er av stor betydning for et områdets "ressurser". Videre vil regler og praksis for samhandling og samkvem mellom beboerne ha stor betydning for de sosiale fellesskap som finnes. Både de formelle regelen og de uformelle normene er av betydning. Sist men ikke minst

spiller de fysiske omgivelsene en viktig rolle som frem-
 nende eller hemmende for den sosiale aktiviteten. Både
 møteplasser, lekeplasser o.l. er av betydning og fysiske
 størrelser som antall boliger og deres utforming. Ås sitt
 poeng er miljøet i et område er **samspeillet** mellom
 menneskene, den sosiale organiseringen og de fysiske
 omgivelsene.

Modellen nedenfor anskueliggjør dette:

1.2 FREMGANGSMÅTE - DATAGRUNNLAGET I RAPPORTEN

Evalueringen er lagt opp med datainnsamling i tre faser, oppstartingsfase, underveis og ved avslutningen. Det vil primært bli anvendt kvalitative data innsamlet gjennom samtaleintervju og deltakende observasjon.

**Informantintervju med representanter for kommunen, vel-
 lenes fellesutvalg og enkeltvel**

Til denne rapporten er det gjennomført omfattende infor-
 mantintervjuer med ansatte i kommunen (påtroppende og av-
 troppende prosjektleder, rådmann, sosialleder, leder for
 prosjektet "mot rus på tvers", skolesjef, politiet, park-
 og idrettsjefen, en kommunegartner og en planlegger, samt
 bydelssekretærer i Nordre og Søndre bydel.)

I tillegg er påtroppende og avtroppende leder i Vellenes
 fellesutvalg og tre ledere i nystartete vel intervjuet.
 Det er til sammen foretatt 17 informantintervjuer.
 De fleste av disse intervjuene er tatt opp på lydbånd,
 men ikke alle er utskrevet.

Informantintervju skiller seg fra respondentintervju ved at informanten i kraft av sin posisjon forventes å ha spesiell kjennskap til studieobjektet.

Samtaleintervju med respondenter - familier i to vel

Vi har valgt ut to vel som kan representere de to største bydelene i Haugesund. For hvert av vellene har bydelsekretærene hjulpet til med å finne fem familier som er intervjuet ut fra en felles samtaleguide. Samtlige av disse intervjuene er tatt opp på bånd og skrevet ut i sin helhet.

Deltakende observasjon

I tillegg til samtaler har vi deltatt som observatører på samlinger og arrangementer i regi av Aksjon Nærmiljø; finalen i radioprogrammet og to konferanser med flere vel og aksjonsledelsen.

Vi holdes videre løpende orientert om aksjonens utvikling og får alle sakspapirer til orientering.

I tillegg til disse datakildene er det studert sekundærlitteratur som kommune- og sektorplaner og sekundærstatistikk om kommunen o.l.

Innholdet i rapporten

Denne første delrapporten starter med en kort orientering om aksjonens organisering, oppbygging og formål. (Del 1) Videre følger en kort gjennomgang av Haugesund som kontekst for organisasjonen. (Del 2) I del 3 blir aksjonens ulike virkemidler beskrevet og analysert med hensyn til arbeidsinnsats og oppslutning. I del 4 analyseres aksjonen samlet ut fra den effekt vi hittil kan se i kommuneorganisasjonen, for samarbeidet kommune - beboersammenslutning og for beboernes aspirasjoner og interesser i forhold til sitt bomiljø. Analysen er organisert rundt de tre problemstillingene som er utarbeidet ved oppstartingen av evalueringen. Rapporten avsluttes med en kort oppsummering med noen råd til det videre arbeidet.

DEL 2: ORIENTERING OM AKSJON NÆRMILJØ.

2.1 MÅLSETTINGER I PROSJEKTET

Hovedmålsetting i aksjonen er å:

"Utløse lokale ressurser og styrke sosialt nettverk-
gjennom aktivt samarbeid mellom Haugesund kommune og
byens velforeninger, borettslag og andre beboer-
sammenslutninger."

fra Årsmeldingen 90/91

Prosjektet har utviklet en rekke delmål. I det første året har de særlig prioritert følgene innsatsområder:

- føre aktiviteter tilbake til lokalsamfunnet
- bevisstgjøre og motivere velforeninger og bo-
rettslag til å interessere seg for oppgaver i
nabolaget og se muligheter for økte aktiviteter
- gi bedre vekstgrunnlag for ildsjeler og
mobiliserere
- stimulere til opprettelse av velforeninger der
det ikke finnes

Aksjonen har med andre ord fokusert på organisering og
brukt tid og ressurser på å stimulere til beboerstyrte
aktiviteter i nabolagene.

I startfasen ble det utviklet flere delmål som en ikke
har fokusert på i dette første året. Disse delmålene
knytter seg i hovedsak til tre aspekter:

- utvikle aktiviteter særlig rettet mot barn og unge
og på tvers av generasjoner
- forsøke å dreie profilen på idrettsaktiviteter mer
over i retning av lek og trim og få flere
idrettsaktiviteter lagt til nærmiljøene
- arbeide for en klarere kommunal politikk på dette
området

Samfunnsarbeid som metode - nabolagsarbeid med kultur som
virkemiddel

Aksjon Nærmiljø er et eksempel på en type samfunnsarbeid.
Begrepet stammer fra -60 årene hvor fritidssektoren og
sosialsektoren utarbeidet en allmenn metode for forebyg-
gende sosialt arbeid.

Begrepet nabolagsarbeid er ofte brukt som en mer presis metode for lokalt utviklingsarbeid hvor en legger vekt på å bygge opp fellesskap og sosialt nettverk mellom beboerne. (Blomdahl 1988)

Nabolagsarbeid har til hensikt å fremme kontakt og fellesskap mellom beboere, fremme beboernes bevissthet som egen situasjon samt å øke deres evne til å endre den i pakt med sine interesser.

Tradisjonelt retter nabolagsarbeid seg mot alle innbyggerne i et lokalsamfunn, men har klart de svakeste og minst ressurssterke som en spesifikk målgruppe.

Nabolagsarbeid baserer seg på allmenne virkemidler. Ideen er at en gjennom å skape arenaer for de mange, hjelpes de få. Nabolagsarbeid er utviklet for å kunne tilby arenaer som er åpne for alle, uten at de virker stigmatiserende for de ressursssvake.

Denne ideologien skiller seg klart fra klientrettet arbeid og problemløsning.

Aksjon Nærmiljø bruker kultur som virkemiddel i nabolagsarbeidet. De tar utgangspunkt i at det finnes uutløste menneskelige ressurser i alle boligområder. Kulturarbeidere i kommunen er animatører og bidrar til at beboerne selv utvikler fellesskap og aktiviteter med "lav terskel", aktiviteter for alle.

Metoden kan karakteriseres som samfunnsarbeid hvor en realiserer det utvidete kulturbegrepet. Resultatet blir et nabolagsarbeid med vekt på kulturtilknyttede aktiviteter.

Uten å argumentere mer utførlig for dette, er det grunn til å hevde at Aksjonen bygger på en ideologi som samfunnsmessig sett i dag har vært på vikende front i siste halvdel av 80-årene. De siste 5-6 årene har vært preget av økt satsing på tiltak rettet mot smale og særlig utsatte målgrupper. Aksjonen kan sees som et forsøk på å utvikle de verdier som fritidssektoren i Haugesund har som fundament, med vekt på allmenne og forebyggende tiltak.

2.2 DE ULIKE PARTENE I AKSJONEN:

Aksjonen er et ektefødt barn av fritidskontoret i Haugesund, Park- og idrettsetaten og "Vellenes fellesutvalg".

Vellenes fellesutvalg er et resultat av Haugesund bystyres diskusjon om bydelsutvalg i 1987. Bydelsutvalg slik vi kjenner det fra Oslo og andre byer vant lite gehør som modell for Haugesund. I diskusjonen ble tanken om å spille mer på velforeningene lansert. Vellene dannet da et fellesutvalg som skulle representere dem i forhold

til kommunen. Det ble utarbeidet en samarbeidsavtale mellom utvalget og kommunen, en såkalt "rammeavtale".

Håndhevingen av denne ble i 1989 overført fra rådmann til fritidskontoret.

I løpet av aksjonens første år er innholdet i avtalen re- forhandlet. Slik avtalen er nå skal Vellenes fellesutvalg være høringsorgan for reguleringsaker og andre saker av interesse for beboere innenfor bestemte områder i byen. Avtalen sikrer utvalget en årlig støtte på kr. 20 000,- Det er frivillig deltakelse i utvalget for vellene. De betaler medlemskontingent ut fra antall husstander i vel- let. Fellesutvalget kan sees som en interesseorganisasjon for byens velforeninger.

I Norge er det flere eksempler på at kommuner sluttet seg sammen i et fellesutvalg. Vellene i Haugesund var tidlig ute i denne sammenheng.

Haugesund fritidskontor har egen fritidssjef som rapport- erer til kultursjefen. Fritidskontoret har hatt en aktiv historie og har markert seg i byen med tre aktive byde- lshus og flere større tiltak som kombinerer sosialt ar- beid med kulturarbeid.

Fritidssjefen tok initiativet til aksjonen og har fungert som prosjektleder i aksjonens første år. Fra høsten -91 er prosjektlederjobben tatt over av barne- og ungdoms- konsulenten i etaten.

Park- og idrett er i Haugesund en egen etat. De har i flere år hatt samarbeid med Vellenes fellesutvalg og med de enkelte vel, om diverse oppgaver i forbindelse med opparbeiding av utearealer i boligområder.

Hvorfor velforeninger?

Aksjonens medspillere ute i boligområdene er beboersam- menslutninger. Dette innebærer en avgrensning fra frivil- lige foreninger generelt. Beboersammenslutninger er fore- ninger som arbeider ut fra et geografisk område mer enn ut fra spesifikke interesser. Vi har flere typer beboer- sammenslutninger Norge, de mest vanlige er imidlertid borettslag og velforeninger. I Aksjon Nærmiljø er det særlig velforeningene som har gitt respons. Dette kan tildels tilbakeføres til samarbeidet med Vellenes felles- utvalg, dels kan det henge sammen med at velforeninger mer enn borettslag er "multiinteresse-foreninger". De beskjeftiger seg med et bredt spekter av saker og tema. Borettslagene kunne i prinsippet hatt samme funksjon. Deres hovedoppgaver er riktignok å forvalte beboernes boligkapital, men mange borettslag har egne grupper som tar seg av velferdssaker, trafikksaker o.l. De har imid- lertid gitt svært begrenset respons på Aksjonen.

Fra andre kommuner og lokalsamfunn har vi også eksempler på at foreninger som i utgangspunktet har et smalt interessefelt kan blir en slags "talsmann" for et lokalsamfunn på et bredt spekter av saker. Husmorlag og hageselskap kan nevnes i denne sammenheng.

I Haugesund er det vellene som har størst tradisjon når det gjelder å være geografiske områders talerør.

I den spredtbygde delen av kommunen, Nordbygdene, er det imidlertid bygdelaget som representerer befolkningen og arbeider for fellestiltak og arrangementer.

Prosjektleders rolle

Prosjektet var i sitt første driftsår ledet av fritidssjefen, med god hjelp av barne- og ungdomskonsulentene i samme etat. Det var allerede på et tidlig tidspunkt klart at en egen prosjektleder var ønskelig.

Erfaringen fra andre prosjekter viser at aktiviteten øker når det er en egen prosjektleder. I en kampanje som denne er høyt aktivitetsnivå særlig viktig. Ny prosjektleder ble delvis fristilt fra sin stilling i oktober 1991 og går fullt inn som prosjektleder fra årsskiftet.

Erfaringen fra andre prosjekter gir grunn til å tro at prosjektlederskifte vil ha effekt på prosjektets utviklingsretning. Den gamle prosjektlederen tar med seg både sin arbeidsmetode og sin kontaktflate. I dette tilfelle vil kontaktflaten i alt vesentlig bli den samme, da den nye prosjektlederen både har deltatt i selve prosjektarbeidet og har arbeidet lenge ved fritidskontoret. Hun kjenner kollegaer i andre etater, medarbeidere i bydels- husene, Fellesutvalget m.m.

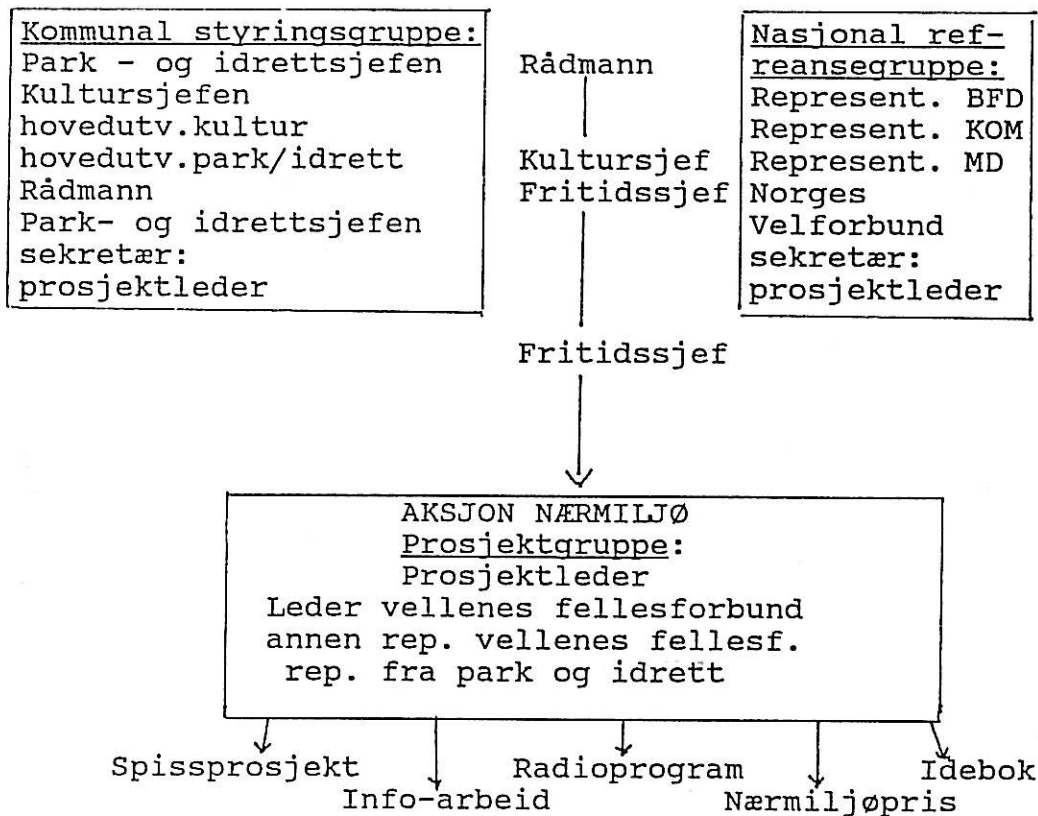
Prosjektlederskifte kan også føre til at nye tanker tilføres prosjektet og kan være nyttig særlig når prosjektet går over i en ny fase.

Prosjektleder må kunne fylle mange roller. I oppstartingsfasen er pådriver- og inspiratorrollen av overordnet betydning. Når prosjektet er i gang vil det konsoliderende arbeidet måtte få en mer fremtredende plass. Et prosjektlederskifte i oppstartingsfasen føre til forsinkelser i prosjektets framdrift. Aksjon Nærmiljø var imidlertid kommet så godt i gang og den nye prosjektlederen såpass godt kjent, at det er liten grunn til å tro at skiftet vil forsinke prosjektet.

2.3 FORMELL STYRING OG FORANKRING

Aksjon nærmiljø styres i det daglige av en prosjektgruppe hvor prosjektleder og representanter for vellenes fellesutvalg samt park- og idrettsetaten sitter. Det er opprettet en kommunal referansegruppe hvor etatslederne og hovedutvalgslederne i de to etatene er representert, samt rådmann. I tillegg følger departementene prosjektet gjennom en statlig referansegruppe.

Figur: Skisse av prosjektets organisering:

I forbindelse med aksjonens mediaarbeid er det opprettet en egen mediagruppe med frivillige fra aksjonen og radio Haugesund.

De frivillige, her representert gjennom Vellenes fellesforbund er godt integrert i aksjonsledelsen. Til tross for at aksjonen er "kommunetung" med svært tette linjer mellom aksjonsledelsen og kommunen, er de frivillige godt representert og har vært med som premissgivere fra starten.

2.4 DET FØRSTE ÅRET I AKSJON NÆRMILJØ - HVA ER GJORT

De første dokumentene i forbindelse med aksjonen er fra 1989. Aksjonens startsskudd gikk imidlertid i mai 1990, etter et halvt års forarbeid.

Den første tiden i aksjonen ble brukt til å bli kjent med velforeningene som fantes i de ulike bydelene og kartlegge ønsker i forbindelse med aksjonen, i tillegg til oppstarting av selve aksjonen.

1990:

1. Prosjektstart med åpent møte med vel og kommunen.
2. Servicekveld på bydelshusene i Søre og i Nore bydel.
3. Ideforum for alle velforeningene
4. Konferanse hvor vellenene møter kommunens etater
5. Utforming av delprosjekter - virkemidler - tilskudd spissprosjekter
6. Oppstart radioprogrammet "Har du lyst har du lov"

1991:

7. Videreføring av radioprogrammet "Har du lyst..."
8. Finale i radioprogrammet med utdeling av priser. (Nærmiljøpris og hederspris)
9. Ny runde med konferanser/servicekvelder
10. Ny prisutdeling
11. Oppstart av radioprogram "Nærmiljøets time"
12. Konferanse - vel som har holdt på en stund - hva ønsker de av Aksjon Nærmiljø og hvordan oppleves de ulike virkemidlene.
13. Konferanse - nystartete vel. Orientering om Aksjon Nærmiljø, Vellenes fellesutvalg og virkemidler/støtteordninger.
14. Ny runde radioprogrammet "Har du lyst..."
15. Oppstart kveldsåpent, ambulerende fritidskontor på bydelshusene
16. Vellenes fellesutvalg har konferanse for nye vel
17. Oppstart månedlig "nyhetsbulletin" fra Aksjonsledelsen til vellede og til oppslag i boligområdet.

I løpet av aksjonens første virkeår har det vært foretatt oppstartings- og informasjonssamlinger, virkemidlene er utarbeidet og det er arrangert samlinger for tilbakemelding og erfaringsutveksling.

I neste driftsår er det ikke lagt opp til større endringer i arbeidsmåter og aktivitet, men det er uttalt at en ønsker å arbeide mer systematisk med forankring av Aksjonens forståelse av nabolagets potensialer i andre sektorer.

DEL 3: HAUGESUND SOM ARENA OG HANDLINGS- KONTEKST

3.1 HAUGESUND - ET BYSAMFUNN

Haugesund kommune ligger nord i Rogaland fylke. Haugesund er en bykommune og fungerer som handels- og regionscenter i Nord-Rogaland.

Byen har ca. 27 700 innbyggere, men er regionscenter for rundt regnet 150 000 personer.

Næringsvirksomheten i byen er preget av handel, ca 3/4 av arbeidstakerne er knyttet til service-næringen.

Byen er også et høyskolesenter med hele 13 forskjellige høyskoler.

Haugesund har etterhvert markert seg som en kulturby, med årlig filmfestival og "sildafestival".

I motsetning til fylket og regionen som helhet har Haugesund hatt jevn vekst de senere årene. I 1990 hadde kommunen netto vekst på 0.3% (95 personer) Nabokommunene Tysvær og Karmøy hadde til sammenlikning netto fraflytting på henholdsvis 105 og 269 personer.

Det lave netto tilflyttingstallet kan gi et feilaktig inntrykk av at det er lite utskifting av befolkningen. I løpet av -90 flyttet hele 1401 personer inn i byen fra andre kommuner og 1307 personer ut av kommunen. Omregnet betyr det at i underkant av 10% av befolkningen var på flyttefot inn eller ut av kommunen. I tillegg kommer flytting innen kommunens grenser. Den høye mobiliteten er typisk for bykommuner, og har konsekvenser for stabiliteten i boområdene.

Antall personer flyttet over kommunegrensen, i prosent av befolkningen for Haugesund og noen sammenlikningskommuner:

Haugesund	10%
Stavanger	11%
Sandnes	10%
Tysvær	6%
Karmøy	7%

Kilde: Haugesund kommune, teknisk etat

Haugesund har høy arbeidsledighet, og har hatt dette over lengere tid.

3.2 DE ULIKE BYDELENE I HAUGESUND

Haugesund deles gjerne i tre bydeler: Nordre, Søndre og et eget sentrumsområde i midten. Sentrum kan deles i en bykjerne med bybebyggelse ned mot kaia og et villaområde opp mot heia, her kalt "sentrum øst".

Sentrum består av den gamle bykjernen med overveiende bygårdsbebyggelse. Sentrum i Haugesund har hatt samme utvikling som sentrumsområder flest, med fraflytting, kontorisering og "forgubbing" av gjenboende befolkning. Til sentrum hører også tre øyer. I de senere årene har det vært noe tilflytting til disse områdene.

Foruten private og offentlige servicefunksjoner som vanligvis finnes i en by, har fritidsetaten et bydelshus i sentrum med kafetilbud og aktiviteter for barn, unge voksne og eldre på dagtid og kveldstid. ("Slaktehuset")

Øyene og sentrum har til sammen ca. 3 000 innbyggere og egen barneskole (Lillesund).

I sentrum øst er det forstadspreget bebyggelse, (villa og rekkehus) som strekker seg fra sjøen opp mot heiene. Her bor det ca. 6 000 innbyggere og de har 1 barneskole. På grensen mellom Sentrum øst og Nordre bydel ligger byens 4 idrettsanlegg og svømmehallen.

Søndre bydel er i hovedsak bygd ut i 60-årene og er den bydelen som har mest blokk- og høyhusbebyggelse. Bydelen ligger i et relativt flatt terreng. Hovedinnfartsveien til byen (riksveien) deler bydelen i to, en del ned mot sjøen med overveiende eldre villabebyggelse og en del mot heiene med overveiende blokk- og rekkehusbebyggelse.

Industriområdene i Haugesund finnes primært i Søndre bydel, med unntak av endel havnevirksomhet i sentrum og på øyene.

I tillegg til matvarebutikker (nærbutikker) er det lite privat servicetilbud i bydelen. Fritidsetaten driver et bydelshus i området med hobbyklubb, øvingslokaler, ungdomsklubb, diskotek, eldretreff o.a. I løpet av Aksjon Nærmiljø's første år har bydelen fått vedtak på et nytt bydelshus. Det er et gammelt hus som vil gi langt bedre lokaliteter og flere muligheter når det er ferdig oppusset. (Mer om dette i senere kapittel.)

Søndre bydel med områdene Sakkestad, Havåsen og Rossabø har ca. 8000.

Nordre bydel er sammensatt av eldre villabebyggelse nær sentrum, noe rekkehusbebyggelse og store områder med nyere villabebyggelse som strekker seg et stykke nord/-

østover, bort fra sentrum. Landskapet er kuppert.

Nordre og østre del av bydelen er bygd ut på 80-tallet, som feltutbygging i liten skala. Det er lagt inn godt med gangveier og grøntsoner mellom de ulike feltene. Også denne bydelen har sitt bydelshus med cafe, møtelokaler, hobbytilbud, ungdomsklubb, øvingslokaler m.m. Nore bydel med områdene Hauge og Gard har til sammen ca. 11 000 innbyggere.

3.3 TO VEL - VILLAHEIA I NORDRE OG BLOKKSLETTA I SØNDRE

Vi har valgt å følge innbyggere i to vel nært i den perioden Aksjon Nærmiljø foregår. Vellene er valgt ut fordi de både er typiske for sin bydel sett ut fra bebyggelsesmiljøet samtidig som de begge er aktive vel og har deltatt i en eller flere av Aksjon Nærmiljø's aksjoner. Vi har satt nye navn på vellene, da det ble foretrukket av enkelte av intervjufamiliene.

Mens det i Villaheia vel bor mange barnefamilier har Blokksletta mange unge voksne:

Alderssammensetning i prosent:

	Hele Haugesund	Blokksletta Villaheia	
0- 9 år	13	14	26
10-19 år	13	13	16
20-29 år	13	30	11
30-69 år	46	35	44
over 69 år	15	8	2
	100	100	99

Kilde: Haugesund kommune, teknisk etat.

Villaheia vel

Velområdet består av større selveide eneboliger bygd på felt. Feltet er 5-6 år gammelt og ligger i randsonen av bydelen med grense til friområde/marka. Feltet er karakterisert med mange barn, store villaer på små tomter, i et tett bebygd område som avgrenses fra nabofelt med knauser, skoglundar og bilveier.

Området ligger ca. 15 minutters gange fra bydelshuset. Avstanden til sentrum er ca. 10 min med bil, ca 45 min å gå. Mange av familiene har vært egne byggherrer og har bodd i området siden det ble etablert.

Området har mange naturkvaliteter og er det bra utbygd servicetilbud i tilknytning til bydelshuset. Inntrykket

er at det er god kontakt mellom innbyggerne i området, men at de kanskje i liten grad føler tilhørighet til bydelen som helhet.

Jeg lar noen av familiene vi har intervjuet få karakterisere området:

"...det er masse unger og vi bor en fin plass. Vi har masse natur rundt oss, vi har ridesenter og hallen der nede, fotballbane og butikk. Hele systemet: tannlege, skole... vi mangler ingen ting."

"Vi er litt isolert i forhold til bydelshuset, da. Vi hører liksom ikke til der..... Men vi bruker det jo når det er juletreff og årsmøter og slikt. Det har noe med det at det området er litt belasta. Det er mye bråk og det er fordelaktig at ungene ikke er der så mye."

"Jeg går på nærbutikken kjøper mest brød og melk og slikt. Den store helgehandelen blir ikke der. Det er helsekontroll for barna på bydelshuset. Og kafe. Men den bruker jeg ikke. Hadde jeg truffet noen kjente så hadde jeg gått dit, men det gjør jeg ikke."

Blokksletta vel

Velområdet består av lavblokker fra tidlig 60-tall. Leilighetene er organisert i borettslag. Kommunen har flere leiligheter i området. Området er flatt og åpent, med beplantete gress-sletter mellom blokkene. Området ligger midt i bydelen og nær hovedinnfartsveien til sentrum. Avstanden til sentrum er ca. 7 min. med bil og 30 min. å gå. Avstanden til bydelshuset er ca. 10 min. gange.

Inntrykket er at befolkningen ser bydelen som enhet og har sterkere tilhørighet til den enn til naboene og det umiddelbare nærmiljøet.

Våre intervjufamilier i Blokksletta vel forteller om tilbud og vaner i sitt område:

"Vi har jo Estrella (fritidshus) rett her oppe, der er det fritidsaktiviteter og lekedag for de yngste. Men det er veien..må jo alltid følge ungene opp... Så er det litt forskjellig, svingkurs og skolekorps. Det er ikke forferdelig mye rett rundt her. Du må litt vekk, til byen helst....Med tiden ønsker jeg å flytte, ha hus, ønsker å bo mer barnevennlig, ikke med all den trafikken".

"Vi har Samvirkelaget å handle på her. Jeg bruker ikke det. Kun hvis jeg skal ha melk eller absolutt må ha noe. De fleste av oss i Søre bydel bortsett fra den litt eldre generasjonen, handler i sentrum."

"Området (rundt blokkene) har begynt å komme seg nå. Det er vel litt for mange blokker, men området er fint. Det er store utearealer, men de er voldsomt lite benyttet. Vi har pusset opp lekeparkene og gjort litt forskjellig så det blir et område som er mer og mer i bruk....Turn, svømming, fotball, håndball, alle slike ting, det er nord i byen....Når det gjelder aktiviteter er det voldsomt lite. Det er jo Estrella fritidshus, men det er for lite."

Typiske trekk ved de to områdene - skisse til typologisering

Blokksletta og Villaheia representerer bomiljøer med ulike typer utfordringer.

Villaheia har en kort historie, men i den står felles innsats for bedre tilrettelegging av områdene sentralt. De har m.a.o en kort, men felleskapspreget historie. Området har ingen fellesorganisasjon utover vellet og de har ingen "ledige" arealer i området som de kan bruke til fellesskapets beste. Slik sett er området låst med hensyn til fellesarealer. De har heller ikke felles bygninger. Sist men ikke minst har området en homogen befolkning i betydning av at mange er samme livsfase.

Blokksletta vel har relativt lang historie, deler av den handler om dårlig bomiljø med bråk hos beboere. Det er først i de siste par årene at sosiale fellesskap og vel inngår i områdets historie. De har store fellesarealer med gode utviklingsmuligheter (lekeplasser, solplasser, kolonihager m.m.) og borettslagsorganiseringen gir dem en tradisjon i å tenke kollektivt rundt forvaltningen av området, om enn primært i forhold til vedlikehold av bygninger.

Området har en hetrogen befolkning, i den forstand at folk er i ulike livsfaser. Området har stor mobilitet.

Villaheia har hatt gode muligheter for å få en aktiv velforening. Området hadde mange uløste oppgaver som krevde kollektiv innsats, og mange beboere i samme livsfase (småbarnsforeldre) og med sammenfallende målsettinger for området (barnevennlig utemiljø). I tillegg hadde de ingen alternativ organisasjon.

Blokksletta har hatt dårligere utgangspunkt, med lang historie hvor borettslagene har tatt seg av det nødvendige vedlikehold av bygningene. Det har vært stor mobilitet ut og inn i området. Det er derfor grunn til å tro at beboere med ambisjoner for å bedre bomiljøet ofte valgte å flytte ut. Til gjengjeld har området store muligheter og mange oppgaver å ta fatt på.

DEL 4: NÆRMERE OM AKSJONENS MEST SENTRALE VIRKEMIDLER.

4.1 MANGE FORSKJELLIGE TILTAK

Innledningsvis ble det påpekt at aksjonen i sitt første aktive år, særlig har forsøkt å nå målsetting om:

- flere aktiviteter i nærmiljøene
- flere aktive vel
- bedre vekstmuligheter for ildsjeler og
- bevisstgjøring om nærmiljø i vel og beboersammen-
slutninger

For å oppnå dette er det utviklet flere typer virkemidler. Radioprogram med underholdning fra vel er et særlig framtrædende virkemiddel. Det har også vært radioprogram av mer tradisjonell informativ karakter. I tillegg har aksjonen laget ulike arrangementer og støtte- og stimuleringsordninger. Disse har dels allmenn karakter og er rettet mot hele byen, dels er de rettet direkte mot det enkelte vel.

"Har du lyst har du lov"- et utradisjonelt radioprogram
Et av de mest arbeidskrevende og samtidig det mest utradisjonelle virkemidlet innen denne type virksomhet er radioprogrammet "Har du lyst har du lov".² Dette er en konkurranse mellom ulike vel som sendes i nærradioen. Konkurransen går over flere omganger med finale til slutt. I hvert radioprogram kjemper to eller tre vel mot hverandre om å løse ulike oppgaver som alle har med nærmiljøet å gjøre. Et eksempel er å finne flest mulig ulike kakeslag i vellet som helhet, flest forskjellige medlemskort, flest ulike potteplanter o.l. Felles for oppgavene er at deltakerne må gå inn i hjemmene til andre beboere, ikke bare de som har valgt å delta i opplegget. Radioprogrammene har gått månedlig. Frivillige har stått for den tekniske siden mens prosjektledelsen har lagt ned mye arbeid i forberedelsen av spørsmål, system for vurdering og ikke minst i å rekruttere vel til å delta i programmet.

² Yngve Carlson og Randi Kaarhus har laget en oversikt over strategier i nærmiljøarbeid som viser de vanligste metodene i de norske bomiljø-forsøkene. (Carlson og Kaarhus, 1990)

En programserie avsluttes med en finale. Den første finalen var et storstilt arrangement med mellom 400 og 600 deltakere. Her skulle alle deltakende vel synge sin sang, rope sitt kamprop, ha en original drakt for alle deltakerne, ha med en kake som kunne illustrere området, ha med en fane m.m. Det var overveldende oppslutning blant barn, ungdom og voksne. Felles for alle deltakerne var at de hadde gjort seg i stand sammen. Så gikk de i sine kostymer fra boligområdet og gjennom Haugesunds gater, frem til lokalet hvor arrangementet ble holdt. En jury med blant annet rådmann og ordfører skulle så kåre vinnervellet. Hele arrangementet ble overført direkte på nærradio.

"Nærmiljøet time" - informasjonsprogram for og av velforeninger

Dette programmet ble startet høsten -91. Det sendes månedlig over samme nærradio. Programledere og teknikere er frivillige fra velleene. I programmet forteller ulike vel etter tur om hva de er opptatt av, om arrangementer de har hatt eller skal ha, om metoder i velarbeidet, og om problemer og utfordringer. Hensikten med programmet er å formidle gode ideer, knytte kontakt mellom ulike vel og ellers spre informasjon om velleenes nærmiljøarbeid.

Hederspris og nærmiljøpris, hedring av særlig god innsats
Hedersprisen og Nærmiljøprisen er etablert for å honorere enkeltpersoner eller vel som har gjort en særlig god innsats for nærmiljøet. Hedersprisen kan tildeles maksimum 2 personer i året og består av en pengesum på ca. kr. 2000 og et kunstverk. Enkeltpersoner og vel kan sende inn forslag til kandidater. Prosjektgruppa henter inn informasjon om kandidatene og avgjør hvem som skal få prisen. Nærmiljøprisen er en pengepris på inntil kr. 25 000 fordelt på maksimum 3 vel som har utmerket seg i forhold til nærmiljøarbeid. Også her er det prosjektgruppen som vurderer og tar avgjørelsen om hvem som skal få prisen. Forskjellen mellom prisene er at hedersprisen går til personlig formål, mens nærmiljøprisen går til en beboerorganisasjon.

Utleie av utstyr til velforeningene

Det er kjøpt inn utstyr som velforeningene kan låne til spesielle arrangementer, som utegriller, langbord, informasjonstavler o.l.

Utstyret står på bydelshusene og lånes ut gratis.

Startstilskudd og spissprosjekt - økonomisk tilskudd.

Aksjon Nærmiljø har en post for tilskudd til vel som har spesielle prosjekter de ønsker å gjennomføre. Det er til sammen bevilget ca. kr. 60 000 i løpet av første drifts-

år. Tiltakene er primært opprusting av uteområder. Blant postene finnes imidlertid også beboeravis og tilskudd til samarbeidsprosjekt mellom musikkorps og flere vel. Det bevilges også starttilskudd til nye vel på kr 1000. Begge tilskuddstypene tildeles etter søknad.

4.1.1 ØKONOMI OG PRIORITERINGER

Økonomiske rammer og bevilgninger.

Aksjonens budsjett for -91 var kr. 522.000. Den største utgiften er lønnsmidler til prosjektlederen. Det øvrige beløpet brukes til å dekke ulike virkemidler som skal stimulere samarbeidet mellom kommunen og de frivillige foreningene.

Fordeling av prosjektmidler til lønn og tilskudd.

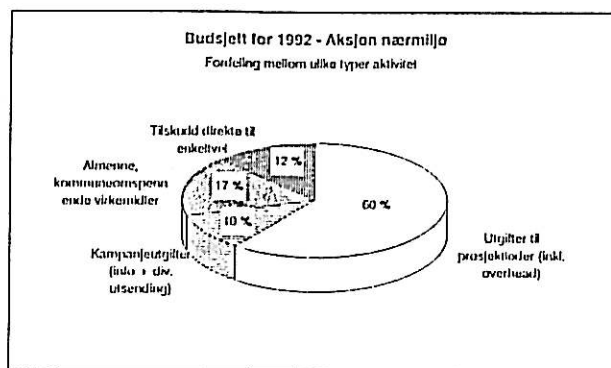
Prosjektet har i denne første fasen operert med regnskap for første driftsår som omfatter høst 90 og vår 91, mens budsjettet omfatter ett kalenderår. Dette gjør det noe vanskelig å vurdere forholdet mellom de ulike postene.

I vår sammenheng er det av interesse å få en grov oversikt over hvordan midlene er benyttet. Det er tre hovedkategorier av poster:

- Lønn og administrasjonsutgifter til prosjektleder og eventuelle medhjelpere.
- Utgifter i forbindelse med informasjonskampanjer, radioprogrammer og andre tiltak som er slik at prosjektledelsen har hånd om midlene og tiltaket er rettet mot alle vellene i kommunen. Denne posten kan deles i utgifter direkte til informasjon, masseutsendinger o.l. og utgifter til virkemidlene (radioprogrammene, nærmiljø- og hedersprisen, innkjøp av utstyr til utlån m.m.)
- Utgifter i form av tilskudd til vellene, hvor vellene får hånd over midlene (spissprosjekt og statstilskudd).

Aksjonens første driftsår omfatter to budsjettår. Ulike regnskaps- og budsjettføringer gjør det vanskelig å si den nøyaktige fordelingen mellom postene. Vi har valgt å vise budsjettet for -92.

Aksjonens budsjett for -92 er 582.000.

Det er verd å merke seg at såvidt liten del av rammene for prosjektet har gått til direkte tilskudd. Dette avspeiler tre vesentlige intensjoner i prosjektet:

- * At en ønsker å drive en kampanje.
- * At prosjektet ønsker å ha hele byen som nedslagsfelt og prioriterer tiltak som kan synliggjøre aksjonen for flest innbyggere og vel.
- * At en ønsker å fremme aktivitet og samvær mellom beboere heller enn konkrete fysiske forbedringer i bo områdene.

4.2 ANALYSE - DE ULIKE VIRKEMIDLENE:

I dette avsnittet skal virkemidlene vurderes mer detaljert. Det er først og fremst forholdet mellom deltakernes opplevelser og Aksjonsledelsens ressursinnsats som trekkes frem. Det er samtaler med beboere i Blokksletta og Villaheia vel som er lagt til grunn for vurdering av beboernes oppslutning om virkemidlene.

4.2.1 "HAR DU LYST, HAR DU LOV"-

Et program hvor det er morsomt å delta.

Radiokonkurransen får en bredere vurdering enn de andre virkemidlene. Dette skyldes at dette er det mest innsatskrevende virkemidlet i aksjonen, det mest utadrettede og ikke minst, det mest utradisjonelle.

Alt i alt deltok 8 forskjellige vel i første runde av radiokonkurransen "Har du lyst har du lov". Antall beboere som deltok fra hvert vel er ikke registret. Inntrykket er at det varierte mellom 20 og 50 husstander. Det er flere aspekt ved konkurransen som skal trekkes frem her:

- forberedelser og gjøremål i forbindelse med programmet
- samspillet mellom vel og prosjektledelse i forberedelsene
- beboernes opplevelse av deltakingen i programmet
- programmets oppslutning og utbredelse

Deltakelse krevde stor innsats fra velleledelsen

Invitasjon til å delta i programmet gikk fra aksjonsledelsen til lederne i velleene. Vel som ønsket å delta fikk så utlevert oppgaver de skulle forberede seg til

slik at de måtte samle sammen deltakere flere ganger før selve programmet ble sendt. Programmet ble sendt direkte, og vellet skulle da presentere oppgavene de hadde forberedt. Samtidig fikk de nye oppgaver som skulle løses på stedet. Alt skjedde på direkte sending i nærradioen.

De forberedte oppgavene skulle deles ut to uker i forveien. Flere av deltakerne har uttrykt positive erfaringer med å være med i programmet. De fremhever imidlertid at måten det var lagt opp på gav dem to intensive uker og deretter helt ro. De hadde heller sett at de hadde lenger tid på seg og kunne arbeide mer systematisk med sin deltakelse:

"De kom jo (fra vellet) og spurte om vi ville være med. Så delte vi oss i grupper og fikk hver våre oppgaver. Det eneste jeg reagerte på var at vi fikk oppgavene utlevert 14 dager før vi skulle på lufta..... det blir så intenst i en fjorten dagers periode, og så etterpå lå alt flatt for da hadde vi jobbet så mye i fjorten dager..... Så hvis vi kunne ha det over en lenger periode..."

I det ene vellet vi intervjuet hadde ledelsen ved en feiltakelse fått informasjonen for sent og fikk bare en uke på å mobilisere og forberede. Vellederen og en annen fra styret sier:

"Det eneste folk var litt irritert på var at de fikk for liten tid på seg i forveien og for liten informasjon. Det går igjen."

"Ja, da hadde vi kjemperespons..... Det eneste som var vanvittig galt var at informasjonen svikta totalt. Vi fikk beskjed ei uke før, fordi de hadde glemt å gi beskjed. Hadde vi hatt litt bedre tid så hadde vi kunne gjort det bedre."

Forberedelse til radioprogrammet krevde mye administrasjon og forberedelse av prosjektledelsen. Deltaking krevde mye mobiliseringsinnsats og organisering av vellenes styrer/festkomiteer. Først og fremst skulle en finne ut hva dette var, dernest skulle folk mobiliseres og så skulle en starte med oppgaveløsningen. Innledningsvis ble aksjonens mål første driftsår presentert. I iveren for å skape mer aktivitet kan det virke som om Aksjonsledelsen har glemt hvor tidkrevende mobilisering og organisering av slike "happeninger" er for velleledelsen.

Mye liv og røre i de vellenes som deltok.

Vårt inntrykk er at deltakingen i radioprogrammet var svært lystbetont. Det var en aktivitet som sveiset beboerne sammen.

To beboere forteller:

"Vi hadde det så skøy at vi hadde krampe i magen etterpå. Vi hadde blant alt det andre en hobbydykker, rolig, sindig kar, han tok på seg dykker utstyret sitt og kom ut..... Det var også en konkurranse om å finne mest forskjellig kakesorter, og ungene, fra de knapt kunne gå og opp til de eldste sprang som gale...de var heilt blodskutte i ansiktet og fikk ikke snakket, de var heilt ivrige. Det er vanskelig å forklare det altså.....det var skikkelig gøy.

"Det var kjempegøy. Det var hele opplevelsen, samholdet og oppgavene vi skulle lage... Jeg tror ungene har veldig utbytte av det. De får helt annet forhold til andre unger i gaten gjennom den opplevelsen. Det setter jo folk i sving, får dem ut av stolene og setter dem i gang med noe."

Samværet og samhandlingen rundt deltakelsen var utradisjonell i forhold til det en ellers opplever i forenings-sammenheng og velsammenheng, også for de voksne. Hvis vi skal kategorisere samværet kan vi si at det var **uformelt**. Hensikten var å finne på rare ting og ha det morsomt sammen. Det var samvær hvor **fellesskapsopplevelsen** stod i sentrum, uten krav til om produktivitet eller effektivitet. Det var lek og morro, og det står i kontrast til den noe reserverte, målrasjonelle samværsformen som vel ofte preger samhandlingen i flertallet av norske nabolag. (Gullestad 1988 og andre)

Gjennom sin deltakelse i radioprogrammet har de voksne gjennomført en **overskridende handling**. De har gått ut over dagliglivets normer for samhandling mellom naboer. Når en kler seg ut som gulrot sammen med 30 naboer og går gjennom Haugesunds gater i fullt kostyme, så er en med på å bryte både egne og samfunnets grenser. Når det er mulig å få slik til, er alt mulig. Deltakerne vil trolig leve lenge på opplevelsen. Slik sett kan en kanskje også si at opplevelsen var med på å skape et kollektivt, **mentalt overskudd** i boligområdet.

Det er forøvrig også grunn til å tro at de voksnes aktive deltakelse hadde stor betydning for utbytte hos de barna og ungdommene som deltok. Barn, ungdom og voksne deltok på likeverdig grunnlag. At det hele ble sendt over radio har trolig også en betydning i forhold til motivasjonen for å delta.

Vanskelig å få bred oppslutning blant voksne som ikke er kjent med vellets arbeid.

Mye tyder på at det var de samme som deltok i radio-

programmet som er aktive i velarbeid ellers også. Styrene spilte en sentral rolle og det er grunn til å tro at eksisterende nettverk mellom styremedlemmene og beboere forøvrig har betydd mye for å mobilisere til deltakelse. Vellene har imidlertid gått dør-til-dør runder for å få flest mulig med:

To naboer i Villaheia vel forteller:

"Det var noen få som holdt mye på. Det er ikke noe problem å få folk med, men noen må få de med...vi var her hjemme hos oss og lagde nesar!"

"Det var to på senteret som gikk rundt med informasjon...så alle kunne jo delta... Jeg vet det har vært noe i radioen. Jeg har hørt litt på det. Jeg hørte når de var nede på senteret."

Det første utsagnet kommer fra en familie som ellers gir uttrykk for å ha tett sosialt nettverk i nabolaget. Begge foreldrene er aktive i vellet. Det andre utsagnet kommer fra en familie som i de senere år ikke har vært med i vellet, men som gir uttrykk for at de kunne ønske seg et sterkere sosialt nettverk.

Også i Blokksletta vel var det vanskelig å få med voksne som ikke allerede var sentrale i vellet fra før:

"Ungene, de var helt suverene, de som var med. Det var helt topp. Det var så kjekt å se. Men noen andre kom det jo lite av...de var voldsomt trege å få ut av leilighetene. Veldig vondt å få de med seg...."

Til tross for at vellene informerer med dør-til-dør aksjoner, flyveblad i postkassene og oppslag har det store flertallet ikke fått med seg at arrangementet skulle finne sted. Dette gjelder både beboere i deltakende vel og ikke minst Haugesundere flest. Sitatet fra en beboer i Blokksletta vel illustrerer dette:

"Jeg lurer på om ikke ungene var med her en gang, det var konkurranse og de skulle lage julekaker eller noe slikt. De kom i full fart og de trengte julekaker for de var med i et radioprogram eller noe sånt. Men mer har jeg ikke fått med meg av det der."

De som i utgangspunktet ikke er interessert i vellet, har i mange tilfeller heller ikke tatt informasjonen om vellets deltakelse i programmet inn over seg. Mange har nok også vært usikre på hva dette var, og latt vær å delta av den grunn.

Litt skjematisk kan vi si at majoriteten av deltakerne var barnefamilier med noe sosialt nettverk nabolaget, og med en forbindelse til villedelsen, direkte eller indirekte.

4.2.3 "NÆRMILJØETS RADIOTIME"

Det nye informasjonsprogrammet

Nærmiljøets radiotime startet høsten -91. Programmet drives av en mediagruppe bestående av 2 frivillige og prosjektlederen. I likhet med radiokonkurransen kringkastes også dette programmet over Radio Haugesund. Programmet er lagt opp som en stafett hvor vel etter vel forteller om sine aktiviteter og tiltak. Hensikten med programmet er å spre informasjon, og ideen er at vellene skal kunne få ideer og inspirasjon fra hverandre. I følge prosjektleder er det imidlertid en viktig effekt at vellet selv blir bevisst sine arbeidsmetoder og får spredd informasjon til sine egne medlemmer om alt hva de holder på med. Ikke sjelden er Aksjonsledelsen bedt om å sende programmet i reprise, slik at alle i vellet får det med seg.

Vi har i denne omgang ikke intervjuet familier som har deltatt i dette programmet. Utarbeidelsen av programmet krever ingen massiv oppslutning fra velmedlemmer slik radiokonkurransen gjør. Programproduksjonen har derfor ikke samme strategiske betydning for vellet som helhet som tilfellet er i "Har du lyst har du lov". Spredningen av informasjon om tiltak og aktiviteter i eget vel er programmets viktigste aspekt. Vi har intervjuet ledere for enkelte nystartete vel og "våre" beboere i Blokksletta og Villaheia vel om programmet. Det viser seg at svært få hører programmet.

En aktiv kvinne fra Villaheia vel, og som deltok da vellet hennes var med i "Har du lyst har du lov" forteller:

"Nei, jeg hører ikke på Nærmiljøets time. Jeg vet ikke når den er. Mannen min gjør sikkert det. Jeg vet han har snakket om det og skrudd på radioen når det har vært."

Også de andre intervjupersonene ble spurt om de hadde hørt radioprogrammet. De fleste svarte nei og begrunnet det med at de ikke visste om det eller ikke visste når det ble sendt. Enkelte begrunnet det med at de ikke hørte på Radio Haugesund.

Nærradioen når ikke ut til folk flest
Radioprogrammene er viktige informasjonskanaler.

Intensjonen er at programmene skal skape kommunikasjon fra aktive velrepresentanter til Haugesunds innbyggere, om vellenes aktiviteter og muligheter.

En aktivist som forsøker å blåse liv i sitt sovende vel, svarer følgende på spørsmål om dette:

Hadde du hørt om Aksjon Nærmiljø før du kom til konferansen i går?

"Nei".

Hadde du hørt om radioprogrammet "Har du lyst eller lov"?

"Nei".

Hadde du hørt om radioprogrammet "Nærmiljøets time"?

"Nei jeg har ikke hørt det heller. Jeg tror det er (den gamle) velforeningen som har vært mottaker av informasjonen fra Aksjon Nærmiljø. I og med at vår velforening har ligget brakk inntil nå, så har vel denne informasjonen ikke kommet....I og med at vi ikke har noen tilstelninger eller arrangementer er det vel vanskelig..."

Vedkommende har verken hørt om Aksjon Nærmiljø generelt eller noen av de to radioprogrammene. Dette til tross for at personen er interessert i velforeningsarbeid. Vedkommende har nylig vært med på å starte en velforening i sitt boområde. Utsagnet faller sammen med de øvrige intervjuene vi har gjennomført i denne fasen av evalueringen. Det er svært få som hører programmene på radioen.

Også for konkurransen "Har du lyst har du lov" er det mye som tyder på at det først og fremst er de som har deltatt i konkurransen selv som har hørt på radioprogrammene. Dette har trolig sammenheng med at det er valgt en liten, lokal radiostasjon.

Ulempen med å ha en liten radiostasjon kan til en viss grad kompenseres med omfattende informasjon om når programmene sendes og hva de omhandler. Det viser seg imidlertid at det er vanskelig å nå fram til beboerne med slik informasjon. Den skriftlige informasjonen går til vellede ut fra adresselister. Der ledelsen er "sovende" vil den heller ikke nå frem til eventuelle andre beboere som kunne vært interessert. Sovende vellede er propper i systemet og svekker effekten av direkte utsendt informasjon.

Dette gjør at utbredte radio- og TVkanaler og lokalaviser blir ekstra viktig for å spre kampanjen til flest mulig.

Vårt inntrykk er at de medvirkende hører på programmene, at de øvrige beboerne i velområdet kun hører programmet svært sporadisk, og at øvrige beboere i Haugesund ikke hører programmene overhodet. Vi har imidlertid ingen lytterundersøkelser som kan gi mer eksakte tall på dette.

Alternative løsninger

Ideen om å bruke massekommunikasjon, og da radio eller TV, er en del av selve konseptet for konkurransen. Opprinnelig hadde en imidlertid planer fjernsynsformidling, men det har ikke latt seg realisere. Da radio pekte seg ut som det aktuelle medium, stod valget mellom Radio Haugesund som er en liten sender drevet av amatører og frivillige og med et klart lokalt preg, og Radio 101 med stor lytterskare og profesjonelle medarbeidere. Ulempen var at denne senderen har et større oppland og sitt studio lokalisert i nabokommunen. Da valget ble foretatt var en usikker på om en vesentlig del av programarbeidet måtte foregå i studio. Dette ville i så fall ha medført mye reising for de medvirkende.

Radio Haugesund og Aksjon Nærmiljø har langt på vei sammenfallende ideologi. Noe av hensikten med å velge denne radioen var å bidra til en oppbygging av den eneste 100% lokale radioen som finnes i Haugesund. Det ser foreløpig ikke ut til at Aksjon Nærmiljø har ført til noen vesentlig større lytterskare. Prosjektledelsen gjør løpende fremstøt for å informere om sendetider, men etter uttalelsene å dømme er dette ikke nok til å sikre radioprogrammene som effektive informasjonsredskap i aksjonen.

Vellenes fellesutvalg har informert om programmene, både når de møter vellene enkeltvis og i samlinger med flere vel. Ved videreføring av programmene bør Aksjonsledelsen vurdere å skifte sender, bruke et alternativt media eller eventuelt endre noe av formen slik at en direkte, toveis formidling kan være aktuell.

Avslutningsvis i dette avsnittet understrekes at selv om radioprogrammene ikke har den tiltenkte informasjons- og spredningseffekten har de hatt svært positiv effekt for de medvirkende vellene, gjennom å styrke tilhørighet og sosial fellesskap. Dette vil vi komme nærmere til i siste del av rapporten.

4.2.3 NÆRMILJØPRIS OG HEDERSPRIS

Heder for særlig god innsats

De to prisene skal deles ut jevnlig. Hittil er det ved en anledning delt ut hederspris til to særlig aktive personer. En av dem er fra og med -91 leder i Vellenes fellesutvalg.

Det kan være problematisk å motta personlige pengepriser for frivillig arbeid: Prismottakeren gir uttrykk for at det var stor oppmuntring å få prisen. Han gir imidlertid samtidig uttrykk for at et kunstverk hadde vært nok:

"Det var greit nok at du får et og annet grafisk blad. Det var veldig greit og det satte jeg veldig pris på. Men å skulle verdsette dette i kroner og øre, nei...Det er så mange som gjør like mye. I en liten kommune som dette bør en ikke fokusere på personer som er med på mye fordi det er gøy... de skal ikke få en pengepris."

Nærmiljøprisen er delt ut to ganger, hver gang fordelt på flere vel. De vellene som har mottatt den ser det som en fin oppmuntring og uttrykker at det var motiverende å få en pris for sin innsats.

Høsten -91 ble det arrangert en konferanse med vel som hadde deltatt i et eller flere av Aksjon Nærmiljøs virkemidler. Vellenes representanter ble bedt om å vurdere positive og negative effekter ved hvert av virkemidlene og eventuelt komme med forslag til endring. I forbindelse med nærmiljø- og hederspris ble det på den ene siden sagt at det var veldig fint å "få lønn for strevet" enten det gjelder enkeltpersoner eller vellets samlede innsats. På den andre siden ble det fra flere vel stilt spørsmål om kriteriene for tildeling. Særlig gjaldt dette nærmiljøprisen som representerer et betydelig beløp. Flere vel ville vite kriteriene og derved ha anledning til å kvalifisere seg til prisen. Det ble også stilt spørsmål ved om de pristypene som var valgt var de rette. "Oppmuntringspris" til vel som strever men som ikke får ting til, ble foreslått som eksempel på aktuell "pristype".

Som en følge av dette ble det fra prosjektledelsens side foreslått å dele ut informasjon om kriterier og tidsfrister for forslag til kandidater til idepermer som alle vellene mottok i forbindelse med Aksjonens oppstartning.

En kvinne fra Blokksletta uttrykker et, så langt vi har erfart, representativt syn i sin uttalelse nedenfor:

"Jeg har jo litt forskjellig mening om dette med priser. Men akkurat hedersprisen synes jeg var 100% fortjent...Begge fortjente det og vel så det. Det gir inspirasjon til å stå på. De bruker jo masse av fritida si på dette. Men...det kunne jo også vært brukt til andre ting. Det hele har jo vært diskutert en del da..."

Utdelingen av hedersprisen kan sees som et forsøk på å oppvurdere frivillig innsats i nabolaget. Det er ingen andre instanser i kommunen som påskjønner denne type innsats, verken offentlige eller private. Hedersprisen er et viktig signal om at personenes innsats er verdsatt og av betydning for fellesskapet.

Nærmiljøprisen er kollektiv, den tildeles fellesskapet i boområdet. Dette gjør den uproblematisk å ta imot til tross for at den består av et betydelig høyere beløp enn hedersprisen. Beløpet er såpass høyt at det representerer et betydelig tilskudd for vellets økonomi. Prisen av denne typen er en effektiv måte å bruke penger. Midlene anvendes først som generell stimulans ved at alle kan arbeide for å bli kandidat. Dernest går pengene inn i den vinnende velforening. Her utløser den, i alle fall hittil i prosjektet, omfattende dugnadsressurser.

4.2.4 TILSKUDD TIL TILTAK veiledning og oppfølging

Spissprosjektene og startstilskuddene er de eneste virkemidlene som er direkte rettet mot de enkelte vel i betydning av at midlene går rett til vellet uten å være knyttet til felles virkemidler først.

Alle nystartete velforeninger mottar et startstilskudd på kr 1000,- Dette er en symbolsk sum som først og fremst viser at aksjonen ønsker at det etableres velforeninger. Når nye vel stiftes oppfordres de til å melde seg inn i Vellenes fellesutvalg.

Stifterne er ofte usikre på egen legitimitet og velforeningens rolle. De mangler ofte modeller for hvordan vellet kan bli "mulighetenes forening" for nabolaget. Det er derfor viktig at vellene kommer i gang med aktiviteter så raskt som mulig og utvikler nettverk og kontakt med andre velforeninger.

En som nettopp har vært med på å starte et vel forteller om hvor tungt det kan være å dra dette i gang:

"Vi startet opp etter påtrykk fra de som bor i borettslaget. Det var jo de som ville ha det. Vi prøver å få med flere. Vi hadde jo radioprogram, (Nærmiljøets radiotime) det var om torsdagen, så skulle vi ha reprise for alle i borettslaget.... men det var ingen som kom. Det er voldsomt tungt å jobbe altså. Nå tenkte vi at vi rett og slett skulle gå rundt på dørene. Høre med folka hva de eventuelt kunne tenke seg"

I en slik situasjon er et interessert Fritidskontor/Aksjonsledelse, et økonomisk tilskudd og et Fellesforbund med råd og veiledning, viktige støttespillere. Lederen i et nystartet vel i etablert bybeyggelse forteller om sin kontakt med kommunen i forbindelse med oppstartingen og sitt kjennskap til Aksjon Nærmiljø:

"Vi hadde kontakt med kommunen under planleggingen

av et friområde, om det var klausulert til noe bestemt formål. Da fikk vi beskjed om at vi burde søke om å få disponere det... nå skal vi lage park der. Lederen i Vellenes Fellesforbund fortalte om Aksjon Nærmiljø da han var på konstitusjonsmøtet vårt"

Det er utvilsomt inspirerende for et nystartet vel å bli møtt av et kommunalt apparat som skjønner hva vellet er opptatt av og kan gi dem konkret hjelp til det videre arbeidet. Likeledes at de får orientering, råd og hjelp fra Fellesforbundet slik de har fått på sitt konstituerende møte.

På spørsmål om de har hatt kontakt med andre vel svarer informanten:

"Vi har ikke hatt noe samarbeid, men vi vet at etter vi begynte å snakke om velforening spredte ryktet seg til områdene omkring, og da dukket det opp vel som paddehatter".

I første driftsår har Aksjonen delt ut ca. kr 60 000 fordelt på 8 vel, som tilskudd til konkrete tiltak. Det er gitt midler til trafikkløype/BMXløype, flere ulike uteplasser, beboeravis og en studiereise. De vellenene som har motatt tilskudd til slike tiltak trekker frem følgende tre momenter som viktige:

- Synliggjøring av tiltak gir positiv respons fra beboerne.
- Pengestøtte utløser ofte god hjelp til gjennomføring fra kommunen
- Positiv støtte gjør at flere beboere går mer inn for å gjennomføre til taket.

Samtlige gir også uttrykk for at de har gått i gang med store prosjekter som er vanskelige å planlegge og som krever svært mye av styret. Særlig nye og uerfarne vel sliter med dette.

4.2.5 UTLÅN AV UTSTYR

Tilbudet om utlån av bord, grill og annet utstyr er en oppfordring til velforeningene til festarrangementer for alle innbyggere. Tiltaket understreker aksjonenes vektlegging på aktivitet og sosialt samvær mellom beboerne. Utstyret står på bydelshusene. Da datainnsamlingen fant sted var dette relativt nytt, og tilbudet vil ikke bli analysert nærmere i denne omgang.

OPPSUMMERING: FIN BLANDING AV ULIKE VIRKEMIDLER, MEN RADIOENS BEGRENSNINGER MÅ TAES PÅ ALVOR

Aksjon Nærmiljø har tatt i bruk nye og tildels overskridende virkemidler. Å bruke media for å spre informasjon og fremme mobilisering er i seg selv ikke nytt. Konkurransen er imidlertid en ny programtype hvor budskapet spres som beboerprodusert underholdning.

I løpet av kampanjens første år har 8 ulike vel deltatt i utformingen av programmene med de grenseoverskridende effektene som dette ser ut til å ha for deltakerne. Det er grunn til å tro at de deltakende vel har fått utvidet sitt nettverk av aktive medlemmer, til tross for at ansvaret for selve arrangementet i de fleste tilfellene falt på noen få.

Aksjonsledelsen har satset systematisk på å informere om radioprogrammene. Likevel virker det som om de har liten lytterskare. Dette er spesielt viktig der informasjonen ut er hovedhensikten, slik tilfellet er i "Nærmiljøets radiotime".

I radiokonkurransen kan de medvirkendes opplevelse under forarbeidet og innspilling veie opp for noe av den tapte informasjonsverdien liten lytterskare gir. Radiokonkurransen er et virkemiddel for fellesskap og spontan sosial samhandling og har verdi uavhengig av radiodekning. Våre inntrykk så langt er at de styrker emosjonelle fellesskap mellom ulike generasjoner og beboergrupper.

Aksjonens bruk av priser og tilskudd til vel er strategisk viktig for å stimulere til økt aktivitet og som oppmuntring til nye vel. Disse virkemidlene vil ofte være knyttet til fysiske miljøforbedringer og representerer i seg selv ikke noe vesentlig nytt. Som et ledd i en kjede av tiltak er de imidlertid svært virkningsfulle.

DEL 5 FORELØPIG ANALYSE AV AKSJONENS EFFEKT I FORHOLD TIL KOMMUNEN, FORENINGENE OG BEBOERNE

5.1 AKSJON NÆRMILJØ OG KOMMUNEN

Erfaringer fra andre Bomiljøprosjekter er at kommunene lærer mye og iverksetter nye beslektede prosjekter, men at de i begrenset grad bidrar til endringer i den kommunale organiseringen.

Grunnen til at en ved Aksjon Nærmiljø kan ha ambisjoner i forhold til mer varig virkning, er dels knyttet til aksjonen form, dels til forutsetninger i Haugesund kommune:

1. I Haugesund hadde vellene et etablert fellesutvalg og det var utarbeidet en rammeavtale som skulle regulere samarbeidet mellom kommunen og fellesutvalget. Både kommunen og vellene har erfaring i systematisert samarbeid og de har en organisasjon som forenkler kommunikasjonen mellom velforeningene og kommunen.

2. I motsetning til de fleste andre Bomiljø-prosjekter er Aksjon Nærmiljø bredt anlagt mot alle kommunedelene, og ikke knyttet til ett avgrenset boligområde. Faren for misunnelse og opplevelse av forfordeling er derfor i liten grad til stede. Det er tvert om lagt til rette for at aksjonen kan knyttes opp mot en allmenn policy om nabolagets betydning og kommunens samarbeid med beboere som ønsker å yte frivillig innsats i sitt boområde.

3. Videre har Haugesund kommune uttalt ønske om å fremme helhetsperspektivet innen barne- og ungdomspolitikken. Det arbeides med politisk og administrativ utvikling på feltene barn og unge. Fritidsetaten er knyttet til dette arbeidet med et særlig ansvar for å ivareta nærmiljøaspektet, og i forbindelse med forebyggende ungdomsarbeid. Det er startet en prosess hvor Aksjonen har gode muligheter for å være en viktig premissleivrådør.

I et tidligere notat om aksjonens effekt er det utviklet en problemstilling om tverretattlig samarbeid og økt nærmiljøorientering i hele kommunen:

Problemstilling - aksjonen som innovatør i kommunen:

På hvilken måte styrker aksjonen nærmiljøperspektivet i egen etat, fritidsetaten?

Hvordan utvikles de andre etatenes forhold til og faktiske deltakelse i Aksjon nærmiljø?

Hva betyr etatenes ulike erfaringer og faglige tradisjoner med hensyn til å arbeide ut fra geografisk område og med hensyn til samarbeid med frivillige foreninger?

Aksjonens "eier", fritidsetaten, er den etat i kommunen som har mest erfaring i samarbeid med frivillige foreninger. Det er også den eneste etat som har en faglig tradisjon for å ha geografisk område som premiss i sin tjenesteyting.

Uavhengig av aksjonens innovatør rolle utenfor egen etat, vil aksjonen kunne bidra til å konsolidere fritidsetatens arbeidsmetoder i forhold til nabolagsarbeid og samarbeid med 3. sektor. En slik konsolidering er trolig en forutsetning for Aksjonens evne til forankre nærmiljøperspektivet horisontalt og vertikalt i kommuneorganisasjonen som helhet. Konsolidering i egen etat er trolig en nødvendig, men ikke tilstrekkelig betingelse for det videre forankringsarbeidet.

Med vertikal forankring menes å skape forståelse for

- å drive forebyggende arbeid ute i bomiljøet
- å drive nabolagsarbeid og
- å benytte kultur som virkemiddel i dette arbeidet.

Hensikten med å få en slik forståelse i kommuneorganisasjonen som helhet er å øke mulighetene for at arbeidet videreføres etter prosjektperioden også når de statlige forsøksmidler ikke lenger tilflyter kommunen.

Nabolagsarbeid impliserer vanligvis flere etater enn Kultur og Park- og Idrett. (Blomdahl 88) Både Helse- og Sosial og Skoleetaten har muligheter til å utvikle samarbeid direkte med beboerorganisasjonene eller med Aksjonen, med tanke på å legge aktiviteter til boligområdene og på å utvikle bedre kontakt med sine brukere. Økt samarbeid med de andre etatene ute i boligområdene er inngår som en av Aksjonens målsettinger.

I dette avsnittet diskuteres i hvilken grad Aksjonen har nådd frem med sine målsettinger til kommunens ledelse og i hvilken grad det er oppnådd samarbeid med de andre etatene.

Aksjonen arbeider bredt og utadrettet. Det er derfor rimelig å vurdere en indirekte påvirkningen på andre etater og kommunens ledelse, utover eventuelt konkret samarbeid. Aksjonen finner sted i en tid da samarbeid mellom kommunen og 3. sektor vies politisk oppmerksomhet også på sentralt hold. Indirekte påvirkning gir hold-

ningsendring som kan være av stor betydning for det samarbeidet som oppnås på sikt.

5.1.1 KONSOLIDERING I EGEN ETAT:

Fritidsetaten har alene gjennom etableringen av aksjonen opplevd en bekreftelse på egne arbeidsmetoder. Etableringen av prosjektet med trilateralt samarbeid mellom to etater og 3. sektor, er i seg selv en oppmuntring og bekreftelse på egen evne til å utvikle nye modeller. Oppslutningen om virkemidlene og den løpende etableringen av nye vel som finner sted er bidrar også til å styrke etaten.

Fritidsetaten har imidlertid en utfordring i å finne modeller for den videre oppfølgingen av vellene. Aksjonen krevde allerede i oppstartingsfasen såpass arbeidsinnsats at det var vanskelig å forene prosjektlederrollen med annen virksomhet. Dersom velforeningene fortsetter sitt aktivitetsnivå vil det på sikt ikke bli vesentlig mindre oppfølgingsarbeid etter prosjektperioden.

Bydelshusene utgjør fritidskontorets lokale tjenestetilbud. De har ulik tradisjon i å arbeide med frivillige foreninger og særlig beboersammenslutninger. De bygningsmessige og personalmessige forskjellene gir dem også ulike muligheter til å kunne være lokalsamfunnets "storstue" og aktive støttespillere for vellene.

Bleikemyr - bydelshuset i Nordre bydel

Huset har god kapasitet m.h.t. rom. Det er to ansatte, en daglig leder og en assistent som også er leder for fritidsklubben. Bydelshuset har en kafe, som forøvrig er et produkt av Aksjonen.³

De ansatte på Bleikemyr bydelshus sier at Aksjon Nærmiljø gir økt oppslutning om det idegrunnlaget de har arbeidet ut fra. De ønsker at bydelshuset skal være møtested for enkeltpersoner og foreninger i området, i deres daglige virksomhet. De har vært tilbakeholden med lage store arrangementer i egen regi, de vil at initiativet skal ligge i foreningene og ikke hos dem som kommunalt ansatte. Denne linjen har de fulgt i Aksjon Nærmiljø også. Initiativene har kommet fra fritidsetaten sentralt og bydelshuset har stilt lokalene til disposisjon for arrangementer. Det rapporteres om kraftig øking i utleie til arrangementer i regi av frivillige foreninger (økning på 300%)⁴

³ En arbeidsledig kvinne med erfaring fra Catring og forlegning tok på seg jobben med å bygge opp kafeen til et møtested. Hun har gratis lokaler, utover dette må kafeen stå seg økonomisk.

⁴ Kilde: Aksjon Nærmiljø: Årsmelding 1990/1991. Haugesund Fritidskontor.

"Estrella" - bydelshuset i Søndre bydel

Bydelshuset i Søre har langt dårligere kapasitet med hensyn til rom og møtelokaler. I motsetning til Bleikemyr bydelshus har en også liten tradisjon i samarbeid med velforeninger.

Det har vært få aktive velforeninger i området. Søndre bydel er utpekt som et område hvor det var særlig viktig å stimulere til flere og mer aktive velforeninger. Lederen på bydelshuset har samarbeidet tett med ledelsen i aksjonen, og har også fulgt opp nye vel tettere enn hva tilfellet er i Nordre. Det har særlig vært hyppig kontakt i forbindelse med vellenes deltakelse i radiokonkurransen "Har du lyst har du lov".

Etter første driftsår rapporteres det om "et renn av henvendelser" fra foreninger og det er opprettet et kontaktnett mellom bydelssekretæren og ca 30 personer i 10 ulike velforeninger. (Årsmelding 90/91).

I løpet av Aksjonens første halvår ble det fattet vedtak om nytt bydelshus i for Søndre bydel. Forut for avgjørelsen pågikk det en dragkamp mellom to alternativer. Befolkningen gikk aktivt inn for ett av dem og "folkeviljen" var et viktig argument i den politiske debatten da endelig vedtak ble fattet i bystyret.

Oppsummering - Aksjonen og bydelshusene

Bydelshusene har klart tjent som støttespillere for aksjonsledelsen. Vellene bruker bydelshusene, men det er bare i Søndre bydel at de er fulgt opp systematisk. Det er ikke utviklet noen strategi for videre oppfølging av vellene fra bydelshusenes side når prosjektperioden avsluttes.

Ved Bleikemyr bydelshus kan det være ressurser tilgjengelig slik at de kan utvikle strategi for en mer aktiv og sentral rolle, eventuelt til avlastning for aksjonsledelsen. På Estrella er en trolig ved grensen for innsats i forhold til vellene, ikke minst med hensyn til romkapasitet.

5.1.2 AKSJONEN OG KOMMUNENS LEDELSE**Styringsgruppen - en vei til forankring i ledelsen?**

Aksjon Nærmiljø er organisert med en styringsgruppe som skal stake opp rammene og sørge for budsjett- og målstyring underveis. Gruppen utgjøres av de politiske og administrative lederne i de to samarbeidende etatene samt rådmann.

Da prosjektet ble opprettet var det tiltenkt en annen styringsform. Haugesund kommune hadde nylig startet et tverretattlig prosjekt som skulle arbeide med rusforebyggende tiltak for ungdom. Dette prosjektet er direkte underlagt rådmann og formannskap og har en styringsgruppe hvor helse- og sosialsjefen, skolesjefen og fritidssjefen er representert. Aksjon Nærmiljø ble vedtatt lagt inn under samme styringsgruppe. Dette protesterte imidlertid Vellenes Fellesutvalg sterkt på.

De sier i en uttalelse til forslaget:

"Fellesutvalget stiller seg undrende til det vedtak som formannskapet har gjort...spesielt når det gjelder organisering og styring av prosjektet. Det foreligger her en sammenblanding av to ulike prosjekter som etter Fellesutvalgets vurdering ikke er forenlig med de forutsetninger Fellesutvalget har betraktet som grunnlag for søknad til staten.....kan vedtaket tyde på at verken Fritidskontoret eller Fellesutvalget vil ha noe direkte ansvar og innflytelse når det gjelder ledelse og fremdrift av prosjektet."

Fellesutvalgets syn ble tillagt stor vekt og styringsmodellen endret i den retning de ønsket.

Styringsgruppen har ikke møtt i løpet av aksjonens første driftsår (høst 90 - vår 91). Dette må dels sees i sammenheng med at gruppen ble etablert på tampen av en bystyreperiode. Det var usikkerhet om de folkevalgte skulle sitte en periode til. Prosjektledelsen har imidlertid ansvar for å kalle gruppen sammen. Det er nå innkalt til møte slik at gruppen om ikke annet avrunder sin periode og stiller seg bak budsjettet for -92.

Manglende "pleie" av styringsgruppen avspeiler prosjektlederens prioritering av sin innsats. Prosjektleder har sett det som viktigere å arbeide for konsolidering av aksjonen ute blant velforeningene enn forankring i kommunen.

Prosjektleder er idemaker, pådriver og administrator. Pådriverrollen er svært viktig i oppstartingsperioden, fasen er krevende med hensyn til kreativitet og initiativ. I den grad prosjektleder ser seg nødt til å prioritere mellom den kreative og den konsoliderende delen av prosjektlederrollen synes de prioriteringer som er foretatt å være riktige. Det er imidlertid viktig å være bevisst hva som er nedprioritert og sikre tid til konsolidering og forankring i neste fase.

Etter min vurdering har styringsgruppens manglende fungering hatt liten betydning for aksjonens forankringen i kommunen. For det første fordi prosjektgruppen med sin sammensetning ikke er et strategisk viktig fora for forankring av aksjonen. De to etatslederne følger aksjonen gjennom sine underordnede (i prosjektgruppa) og har tra-

disjon for samarbeid omkring vel og andre frivillige foreninger (idrettslag).

For det andre er de politiske representantene for kommende bystyreperiode tross alt de mest interessante med tanke på fremtidig forankring videreføring. Dersom det avsettes tid til informering av det nye bystyret og de nye hovedut-valgslederne settes grundig inn i prosjektet vil en raskt kunne rette opp den manglende oppfølgingen i aksjonens første fase.

Rådmannen - viktig medspiller

Rådmann som kommunens øverste administrative leder og koordinator for etatene representerer er en viktig medspiller i forankringsarbeidet.

Rådmann er representert både i referansegruppen og styringsgruppen og kan derfor følge både de hjemlige diskusjoner omkring aksjonen og departementets avveininger. Han ser det som viktig at tankene og ideene bak aksjonen videreføres etter prosjektperioden. Etter politikernes ønskes har han tatt initiativ til en diskusjon om omlegging til en oppvekstetat.

Fritidskontoret er representert både i forumet som vurdere oppvekstetatsspørsmålet og i en gruppe som arbeider med utkast til den ikke-fysiske delen av kommuneplanen. Dette gir muligheter til å formidle innsikt om vellenes rolle og bomiljøets betydning i kommunens langsiktige planer. Aksjonens ledelse har imidlertid begrenset mulighet til å påvirke rådmannens kontakt med de andre etatslederne.

Indirekte påvirkning av kommunens ledelse:

Aksjon Nærmiljø viser klareste sitt kampanjepreg i radio-programmet "Har du lyst har du lov". Vi har tidligere sett at programmets finale mobiliserte mellom 400 og 800 mennesker. Både rådmann og ordfører satt i juryen i finalen. De fikk ta del i stemningen og oppslutningen fra lokalbefolkningen og de fikk anledning til selv å markere kommunens interesse for denne type arbeid. Også ved senere anledninger har rådmann deltatt i programmet, blant annet som offer for en "kidnapping" et vel foretok.

Å trekkes kommunens politiske og administrative ledere direkte inn i aksjonens virkemidler, bidrar til å skape nærhet mellom beboerne og kommuneledelsen. Det skaper forståelse hos ledelsen for hva aksjonen dreier seg om. Dette muliggjør også formidling av en stemning, noe som er vesentlig for å få et dekkende inntrykk av for eksempel radiokonkurransen.

Aksjonsledelsen har med dette funnet en utradisjonell og uformell kanal for å befeste en ide. Dette representerer et viktig forarbeid for den byråkratiske forankringsprosessen.

5.13 AKSJONEN OG DE ANDRE SEKTORENE

Park- og idrettsetaten - tradisjon i samarbeid med velforeninger om fysiske miljøforbedringstiltak.

Fritidsetaten og Park- og idrettsetaten er sammen om Aksjonen. Samarbeidet følger av at uteområder og lekeplasser er viktige for vellene. Ulike vel har vært i kontakt med park- og idrett opp gjennom årene. Aksjon Nærmiljø bidrar til å bygge opp og få system på et samarbeide som har lange tradisjoner i Haugesund. Ikke minst lærer vellene mer om arbeidsdeling mellom park- og idrett og deres frivillige innsats i forbindelse med tiltak som ønskes gjennomført.

Park- og idrettsetaten poengterer at de har samarbeidet med vellene i lengere tid. Svært mye av det de gjør i Aksjon Nærmiljø er oppgaver de har de gjort i flere år, men som de ikke har hatt anledning til å prioritere de senere årene.

Etaten har opplevd kraftige nedskjæringer, samtidig som de er pålagt å prioritere park og grøntanlegg i sentrum. I den første fasen av prosjektet opplevde de frustrasjon for at Aksjon Nærmiljø ikke medførte vesentlig økning i økonomiske midler til tiltak i lokalmiljøene:

"Vi føler at vi er blitt brukt. Vi utfører masse arbeid, det hele har ført til merarbeid for oss, for Fritidskontoret kan ikke utføre noe....Vi hjelper til med opprusting av uteområder, sand i sandkassene, maling, beplantning, vi holder maskiner og hjelper til med planering..."

Det har vært en distanse mellom Park og idrett og Aksjonen. Til tross for etatens gode representasjon, har de opplevd seg forbigått. Dette har imidlertid endret seg i løpet av Aksjonens utvikling. De ser nå klart mulige positive gevinster ved aksjonen, selv om det fortsatt er en distanse:

"Aksjon Nærmiljø kan fungere bra hvis de greier å fostre et fellesskap og hvis de får velforeningene sterkere i tale og skaper holdninger om at folk må gjøre noe selv." (mine uthevinger)

Helse- og sosialetaten

Aksjon Nærmiljø har ikke utviklet samarbeid med helse og sosialetaten.

Etaten har et godt utbygget tjenesteapparat i Nordre bydel med helsestasjon og sosialkontor i bydelshuset. Rett før Aksjon Nærmiljø startet ble barnevernet omor-

ganisert. Oppsøkende tjeneste ble lagt ned og barnevernsseksjonen i Nordre bydel ble flyttet til sosialadministrasjonen i sentrum. I et forsøk på å bygge opp et med treffsikkert barnevern ble sosialkontorets barne- og ungdomsvirksomhet omorganisert fra en områdebasert modell til en modell økt vekt på faglig spesialisering. Sosialetaten har derved tatt et steg bort fra noe av det Aksjonen er opptatt av, nemlig å få aktiviteter og tjenester der folk bor.

Sosialetatens øvrige virksomhet er fortsatt organisert i tre distrikter: nordre, sentrum og søndre. Kontoret for Søndre bydel ligger imidlertid i sentrum.

Sosiallederen sier om samarbeidet med Aksjon Nærmiljø:

"Det eneste vi har gjort er at vi undertegnet i idepermen som vellene fikk. Men jeg har ikke fått fulgt den opp. Jeg tror at vi kan dra nytte av et samarbeid med Aksjon Nærmiljø, spesielt i forbindelse med å få gode "oppdagere". Målet for oss er å få så gode oppdagere at vi kan komme inn på et så tidlig tidspunkt at det bare er å putte inn et lite forebyggende tiltak så er problemet løst...Det må jo være målet. Der tror jeg frivillige foreninger og borettslag er en kjemperessurs..... Når prosjektet får bedre bemanning og kan konsentrere seg mer om kun Aksjonen så tror jeg nok det blir mer samarbeid."

Det rusforebyggende tverretatlige prosjektet er assosiert med helse- og sosialetaten. Det arbeides der med å få til tiltakskjeder for utsatte ungdommer. Innsatsen har dels vært rettet mot å arbeide klientrettet, dels med å skape et bedre klima for samarbeid mellom etatene. Prosjektlederen sitter som observatør i prosjektgruppen i Aksjon Nærmiljø. Det har ikke vært konkret samarbeid ut over dette. Prosjektlederen i mot-rus prosjektet uttaler seg om felles interesser og samarbeidsmuligheter med Aksjon Nærmiljø:

"Jeg har jo tro på et samarbeid med frivillige foreninger og den innsatsen som nedlegges der. Men jeg ønsker at velforeninger skal ta større ansvar for innbyggerne. De skal for eksempel ikke bare kalle sammen til pølsefest....men prate med ungdommen, bry seg. Jeg ønsker grenseløs omsorg i nærmiljøene. Men det må ikke bli for puttlete..... kaninbur og slikt tenner meg ikke når jeg ser så mye annet ugjort."

Skoleetaten.

Skolesektoren har tjenestetilbudet ute i nærmiljøene, og skolebygningene er viktige arenaer for aktiviteter på ettermiddag- og kveldstid. Prosjektledelsen har hittil

ikke prioritert samarbeid mellom Aksjon Nærmiljø og skolen, til tross for at prosjektlederen ser skolene som viktige arenaer for bla.a. tilbakeføring av idrettsaktiviteter til boligområdene. Prosjektledelsen ønsker at skolene i større grad leier ut til arrangementer og aktiviteter som mer entydig retter seg mot lokalbefolkningen i området. Haugesund er i en særstilling fordi det lokale perspektivet i svært liten grad er tilstede i byens idrettslag. Lagene har sine lokaler og treningsområder ved siden av hverandre i utkanten av sentrum, og det er først og fremst aktivitetstilbudet i de enkelte klubbene som styrer rekrutteringen, ikke lokal tilhørighet. Å få flere lokale idrettsarrangementer lagt til skolene krever derfor en ny modell for organiseringen av idrettsaktivitetene. Det må både utvikles andre modeller for idrettsutøving og trening og en må foreta en administrativ "ryddeaksjon" i skolenes utleiepraksis.

5.13 KONKLUSJON - Aksjonen og kommunen

Det er utviklet fem tentative hypoteser som kan belyse aksjonens rolle som innovatør i kommunen. Det er for tidlig å besvare hypotesene, men konklusjonene i kapitlet kan systematiseres etter hypotesene og bidra til å vise aksjonens utvikling det første året.

tese 1

Aksjonen vil ta initiativ til økt administrativt samarbeid med helse- skole og sosial etatene, på administrativt nivå og gjennom samarbeid ute i bydelene. Motsetningene som oppstår vil tones ned etter 1 - 2 år.

Etter aksjonens første virkeår er det er godt og nært samarbeid mellom Fritidsetaten og Park- og Idrett. Det er ikke tatt initiativ til samarbeid med andre etater, verken bydelsnivå eller sentralt. Aksjonsledelsen har prioritert utviklingen av sin egen plattform fremfor tverrsektorielt samarbeid, i denne første fasen av prosjektet. det er ikke mulig å trekke noen konklusjon på denne tesen enda.

tese 2

Det er proposjonalitet mellom oppslutning om Aksjonen og konsolidering av fritidsetatens arbeidsmetoder.

Aksjonens innsats i forhold til egne virkemidler har gitt høy aktivitet i det første driftsåret. Den gode oppslutning om virkemidlene og etableringen av det trilaterale samarbeidet i Aksjonsledelsen har allerede gitt bekref-

telse på mål og arbeidsmetoder. Det synes imidlertid klart at en videreføring av aksjonen krever at det utvikles nye modeller for et mer omfattende permanent samarbeid enn det en i dag har utviklet. Bydelshusene og bydelssekretærene står sentralt i denne sammenheng.

tese 3

God vertikal integrering av Aksjonens målsettinger i etatene vil lette den horisontale integreringen.

Det er vanskelig å antyde noe om årsak og virkning i forbindelse med ulike integreringsstrategier. Aksjonsledelsen har arbeidet lite med integrering av selve Aksjonen og dens ideer. På tese 3 vil jeg derfor bare fastslå at rådmann foreløpig er aksjonens eneste aktive medspiller i kommunen, utenfor de to berørte etatene. To momenter i denne sammenheng:

1. De frivillige interessene har spilt en aktiv rolle ved etableringen av styringsgruppen. De ønsket å samarbeide med de to etatene de tradisjonelt har forholdt seg til. De ønsket ikke en bredere sammensatt styringsgruppe, særlig ikke når dette skulle ledes av en etat de ikke har tradisjoner for å samarbeide med.
2. Aksjonen har utviklet virkemidler som indirekte påvirker kommunens ledelse, og de andre etater.

tese 4

Der de fysiske og organisatoriske forutsetningene i lokalsamfunnene ligger best mulig til rette for samarbeid, vil også samarbeidet utvikles raskest. Bydelshusene vil stå sentralt i utviklingen av samarbeidet mellom etatenes tjenester. Nordre bydel, som har desentraliserte tjenester i ett bydelshus vil være pådrivere i å utvikle slikt samarbeid.

Det rapporteres om et nærmere samarbeid mellom vellene og bydelshuset i søndre bydel enn i nordre. Dette til tross for at det organisatorisk og bygningsmessig ligger dårligere til rette for slikt samarbeid her. Arbeidsideologi blant de ansatte er derfor av minst like stor betydning som rom og organisasjon, særlig ved oppstartning av samarbeidet.

tese 5

Dersom Aksjon Nærmiljø klarer å oppnå en horisontal og vertikal integrering vil diskusjonen omkring en oppvekstmiljøetat dreies i retning av områdebasert tjenesteorganisering for å styrke bomiljø og lokalsamfunn.

Da det er arbeidet lite med horisontal integrering generelt er det også for tidlig å trekke konklusjoner i forhold til tese 5.

Oppsummering

Jeg vil avslutte avsnittet med å fastslå at Aksjonen har store ugjorte oppgaver i forbindelse med forankring av aksjonens målsettinger og arbeidsmetoder i de andre etatene. Fritidsetaten har ikke utviklet nye om mer omfattende samarbeidsformer med bydelshusene, i forbindelse med Aksjonen. Det er fortsatt et trilateralt samarbeid som fungerer bra, men dette må suppleres dersom Aksjonens målsettinger skal videreføres etter prosjektperioden. Det er god kommunikasjon mellom fritidsetaten og rådmann, og kommunens politiske og administrative ledelse er trukket sporadisk med i aksjonen, slik at det trolig skjer en indirekte påvirkning som kan lette en vertikal forankring.

DEL 5.2 SAMSPILL OFFENTLIG - FRIVILLIG

I dette avsnittet skal samarbeidet mellom kommunen og de frivillige foreningene drøftes nærmere.

En av hovedmålsettingene i Aksjon Nærmiljø er å øke aktiviteten i lokale foreninger og å mobilisere flere til å delta. Å få beboerne til å etablere velforeninger i områder som ikke har slike, og å få større aktivitet i de mange "sovende" velforeningene har vært den viktigste målet i første fase. Det mest sentrale virkemiddelet har vært radiokonkurransen og stimulering til fellesskap rundt "galskap og morro" i nabolagene.

Vi har tidligere reist problemstillingen om aksjonen som har sitt utspring i fritidskontoret og som ledes av en kommunetung prosjektgruppe, vil klare å arbeide etter de frivilliges perspektiv. Klarer aksjonen å ha tilstrekkelig åpenhet og sensitivitet for de frivilliges ønsker? Utvikles det en tosidig kommunikasjon der de frivillige foreningene er like mye premissgivere som kommunen? Dette er ofte et kritisk punkt i prosjekter som er så sterkt forankret i kommunen som Aksjon Nærmiljø. Vi har å gjøre med to ulike kulturer, den frivillige og den kommunale. Den kommunale kulturen er har lang tradisjon i å artikulere tanker og ideer, og den er godt kjent med spilleregler i det systemet de arbeider innenfor. Dette gir dem et fortrinn som rakst fører til at de blir premisslevrandør. Dette skjer ofte til tross for prosjektleders intensjoner.

Med tanke på videreføring av aksjonen, er det relevant å spørre om aksjonen klarer å få de frivillige til å lære gjennom sin deltakelse, slik at de utvikler sin evne til å formulere egne behov og utvikle arbeidsforhold som er tilpasset deres preferanser?

Problemstillingen som skal analyseres i dette kapittelet kan formuleres slik:

Hvordan utvikles kommunikasjonen mellom aksjonledelsen og foreningene i utformingen av virkemidlene?

I hvilken grad klarer Aksjon Nærmiljø å fange opp og formidle nye modeller som fører til flere beboerorganisasjoner, og i hvilken grad klarer foreningene som deltar i aksjonen å nyttiggjøre seg sine erfaringer slik at de står bedre rustet til å drive frivillig arbeid i nabolaget?

Vil vi i løpet av aksjonen se en fornying i foreningene både med hensyn til arbeidsform og rekruttering?

5.2.1 MOBILISERINGSEFFEKTEN AV AKSJONEN

Mange nye velforeninger

Allerede etter første driftsår kan Aksjonen vise til kraftig økning i antall velforeninger og aktiviteten i dem:

11 nye velforeninger er startet
10-12 "sovende" velforeninger er vekket.

Dermed har i overkant av 20 boligområder som tidligere var uten velforening nå fått en organisasjon som arbeider for nabolagets interesser. I tillegg har flere av de øvrige velforeningene økt sin aktivitet.

Rent tallmessig skulle det være hevet over tvil at Aksjonen har ført til vesentlig økning av den organiserte aktiviteten i byens boligområder, også når velforeningenes deltakelse i Aksjon Nærmiljø's virkemidler er holdt utenom.

Aksjonen selv har ikke problematisert hvorfor de nye velleene er startet, da det ligger som en forutsetning i aksjonens budskap at hvert nabolag bør ha en egen organisasjon, fortrinnsvis i form av et vel.

Fra våre informanter i nystartete vel kommer det frem at det å starte en velforening er noe initiativtakerne har tenkt på i lengre tid.

En kvinne fra styret i et nystartet vel i Søndre bydel sier:

"Jeg har tenkt på det (å starte velforening) siden jeg flytta opp her. Hele tiden, for det har jo ikke vært noe for ungene eller noen ting. Så starta vi

velforening da, det var full start med mye folk og kjempegøy. Så hadde vi lynlotteri og fikk inn noe penger her da..."

En mann fra vel-styret i et nytt boligfelt sier:

"Vi har jo nettopp startet, så vi er med i et interimsstyre. Så nå skal vi ha den første høstfesten. Vi startet opp på St. Hans egentlig. Det forrige var også et interimsstyre, men etter noen møter så datt alt i hop....

Vi kjente til vel fra vi vokste opp sjøl. Vi hadde jo foreldre som var med....på jul og St. Hans var det noe arrangement og det var det velforeningene som stod for. Så det har kommet fra det. Vi tenker jo først og fremst på ungene når vi går i gang da."

Aksjon Nærmiljø har arbeidet mye med media og spredt informasjon ikke bare om selve prosjektet, men også om nabolagets betydning generelt. Dette kan ha utløst stiftingen selv om vedkommende og mange av de andre fra nystartete vel ikke hadde kjennskap til Aksjon Nærmiljø da de startet vellet. Det er imidlertid grunn til å tro at budskapet fra Aksjonen indirekte har vært en **utløsende faktor** for de mange nye velstifterne.

Det er av stor betydning for et vel som skal starte sin første "sak" at de møter et samkjørt byråkrati som kan gi klare svar og opptre støttende. Flere av de nystartete vellene er nå kommet godt i gang med sine aktiviteter. De har gjerne hatt "startsaker" som de har ønsket hjelp til, og har henvendt seg til partene i Aksjonsledelsen. Vellene gir klart inntrykk av at Fellesutvalget, park- og idrett og fritidskontoret til sammen er et apparat tar imot initiativ fra lokalbefolkningen og gir dem viktig hjelp for å komme videre.

Oppsummering - mobiliseringseffekten

Det er grunn til å tro at den kraftige økningen i antall vel skyldes at aksjonen har utløst latente ressurser, og at det særlig er en indirekte påvirkning som har gjort seg gjelden. Partene i aksjonsledelsen har opparbeidet en bevissthet om hva som skjer i nabolagene som gjør at de klarer å ta tak i tvetydige og uklare henvendelser fra beboere og hjelpe dem i gang.

5.2.2 AKSJONEN - REDSKAP FOR VELFORENINGENES ØNSKER?

Prosjektleder som modellskaper i eget hus
 Styringsgruppens manglende fungering har hatt betydning for de impliserte partene i aksjonsledelsen. Både Park- og Idrett og Fellesutvalget har i den første fasen opplevd seg satt til siden når det gjelder Aksjonens prioriteringer. Først og fremst har det vært vanskelig å akseptere at så få penger har gått til konkrete tiltak i uteområdene. Fysiske forbedringer i utemiljøet er det første velforeningene griper til og det første de ber om støtte til. Park- og idrett ønsket å komme videre i samarbeidet med velleene om grøntområder og lekeplasser, Fellesforbundet så muligheter til "friske midler" og større tilskudd velleene. Mere penger til tiltak i velleenes uteområder var en viktig motivasjonsfaktor for disse to for å gå inn i aksjonen.

Prosjektleders prioritering av radioprogrammene, konferanser og de andre allmenne virkemidlene har krevd en omstilling av både Fellesutvalget og Park- og idrettetaten.

Rådmann sier det slik:

"Prosjektleder står i sentrum. Han startet litt etter sitt eget hode, men får de andre etatene med seg."

Gjennom responsen fra velforeningene har prosjektleder klart å få aksept for sine ideer blant samarbeidspartnerne. Aksepteringen fra Fellesutvalget og Park- og idrett er nok i mindre grad begrunnet i ideologi og arbeidsmetodikk (se avsnitt 2.1), men heller på den kjensgjerning at aktivitetsnivået og antall velforeninger vokser markant.

Når prosjektleder er pådriver og inspirator, og "selger" en ide eller et konsept, er det alltid en fare for at samarbeidspartnerne opplever seg overkjørt. Det skal en fin balansegang til for på den ene siden å fremme egne ideer og på den andre siden være lydhør for motforestillinger og andres perspektiv. Et sentralt moment her er at prosjektleder som "kultur- og fritidsbyråkrat" har et annet perspektiv enn de frivillige i foreningene. Lederen i fellesutvalget sier det slik:

"Selv om vi arbeider for samme sak, er det uomtvistelig to sider. Det er den som har dette som jobb og den som har dette som fritid....."

Jeg er litt redd for at blir stilt så høye krav at det i mange tilfelle kan bli vanskelig å få folk med på alt dette.....Jeg har prøvd å påpeke både i Fellesutvalget og i Aksjon Nærmiljø, det er at noen velforeninger har nok med det de har holdt på med i alle år. Det må vi ikke glemme."

Aksjonen som modell for ulike typer bomiljøer

Aksjon Nærmiljø henvender seg til alle bomiljøene i byen og oppfordrer folk til enten å etablere et vel eller skape større aktivitet i de eksisterende. De ulike bomiljøene har imidlertid forskjellige forutsetninger for å utløse og organisere nærmiljøaktivitet. I enkelte avfellene som er startet i etablerte boområder med forstadsbebyggelse, opplever de at aksjonen ikke helt er rettet mot deres virkelighet. Uttalelsen fra lederen i et nystartet vel i et etablert boområde er illustrerende:

"I mange av de områdene tror jeg mange tenkte det ikke gikk an å danne velforeninger, det er gamle bomiljøer. Vel var liksom noe som hørte til i blokkbebyggelse eller nybyggerstrøk for å spleise folk sammen. Tidligere generasjoner har jo hatt veldig god kontakt med hverandre her, men nå er det så mange innflyttere, som ikke har røtter i byen, som ikke har familie her og som ønsker at ungene skal bli kjent med litt flere....Jeg har på følelsen av at rammene rundt aksjonene er myntet på ny etablerte boområder...at de (aksjonsledelsen) ikke har tatt opp i seg variasjoner i bosettingsmønsteret. Ideene ligger ikke akkurat på lager her, slik de kanskje gjør i nye boområder..... Vi har litt ulikt syn på de aksjonene. Dette med vimpler og T-skjorter og knapper og slikt, det er ikke så stas. Jeg tror vi må finne en annen form, det blir litt heseblesende. De hvor vi bor er folk veldig etablert og de er veldig trygge på boligområdet. Vi trenger ikke det der for å søke sammen. Det er litt andre ting vi er ute etter, ikke haugewis med arrangementer..."

Nyetablerte vel i veletablerte strøk, og da særlig villastrøk har særlige utfordringer. De har lang historie uten velforening, stor mobilitet og hetrogren befolkning. I tillegg har de få fellesarealer med utviklingsmuligheter.

I dette tilfellet sliter de med legitimitet i forhold til egen berettigelse og leter etter tiltak som kan gi dem bred aksept og oppslutning. Radiokonkurransen og det som er knyttet til den oppleves ikke som relevant.

Dette understreker for det første behovet for et bredt spekter av virkemidler og tilbud. For det andre må det være kommunikasjon mellom ulike enkeltvel og aksjonsledelsen. Kommunikasjonen må være tosidig. Vellet må få kjennskap til alle virkemidlene som aksjonen rår over og aksjonsledelsen må lytte til vellenes ulike utfordringer. De må øke sin innsikt i vellenes hverdag for å kunne gi råd tilpasset hvert enkelt vel.

Aksjonsledelsen har samlinger med velforeninger for tilbakemelding fra vellenes. Kommunikasjonen på et mer spesifikt og detaljert nivå bør imidlertid utvikles bedre. Bydelssekretæren er en ressurs som trolig kan følge opp kontakten med enkelt vel, eventuelt i samarbeid med Fellesutvalget.

Aksjonen som modellskaper for vellenes i deres daglige drift

Ytterligere ett moment skal analyseres nærmere er Aksjonens evne til å være modellskaper for foreningene. Vi har sett at de har kreert et mangfold av aktuelle aktiviteter og yter pengepriser og pengestøtte til vel som går inn på aktiviteter eller finner på egne originale ting. Aksjonsledelsen har uten tvil klart å fremme originalitet og nytenkning med hensyn til aktivitet og tiltak. De har skapt en positiv ånd rundt aktiviteter i bomiljøet og har avgjort vært inspirerende.

I gjennomgangen av vellenes opplevelse av de ulike virkemidlene, så vi at flere velleledere opplevde det å delta i eksempelvis radioprogrammet, som krevende. I svært mange vel har ledelsen vanskelig for å delegere. Å få et godt team synes vanskelig og mange av lederne opplever at de står alene om ansvaret.

Aksjonen har i løpet av første periode ikke arbeidet systematisk med de interne prosessene i vellenes. Mange av vellelederne står i fare for å ta på seg for mye. Lederen i Fellesutvalget ser dette og sier:

"Se hvor mange av de tillitsvalgte i velforeningene som har verv i andre organisasjoner og foreninger. Det er min erfaring at det er de samme "pasientene" som går igjen overalt. Så blir de heilt utslitt.....Jeg er redd for det som nå skjer i velforeningsarbeidet, det at det blir lagt så mye på deg og stilt så store krav, at det kan i mange tilfelle bli vanskelig å få folk som er med på dette... Vi må fokusere på det som kommer etter denne helga allerede på side 1."

Oppsummering - Aksjonen som redskap for å realisere velle-
lenes ønsker

Aksjonen har vært effektiv for å mobilisere ildsjeler. En har imidlertid ikke lagt tilstrekkelig til rette for å bidra til at det utvikles gode arbeidsvilkår for dem. Dette må bli en viktig oppgave for aksjonen i neste fase.

5.2.3 KONKLUSJON - SAMARBEID KOMMUNE - VEL- FORENING

Det er tidligere utviklet 6 hypoteser som skal belyse problemstillingen om samarbeid mellom kommune og frivillige. I dette avsnittet skal tesene vurderes. Det er for tidlig å trekke slutninger, men en vurdering kan virke klargjørende.

tese 1:

I samspillet mellom aksjonsledelsen og velforeningene/beboersammenslutningene finner det sted en reel dialog med hensyn til valg av mål og virkemidler. Ved gjennomføringen av større delprosjekter vil imidlertid Aksjonsledelsen være premissgiver.

Prosjektleder har vært premissgiver i forhold til Aksjonsledelsen, selv om det har vært dialog omkring prioriteringen av innsatsen. Dialogen er styrket i løpet av første fase. Aksjonsledelsen har så igjen vært premissgivende i forhold til de deltakende vel.

Aksjonen ser ikke ut til å ha god nok evne til å fange opp detaljer og nyanser i velle-nes situasjon og trolig heller ikke deres reaksjon på virkemidlene. Kommunikasjonslinjen fra velle-ene til Aksjonsledelsen er noe svakt utviklet.

tese 2:

Aksjonen vil bidra til å utvikle og utvide velforeningenes/beboersammenslutningenes interessefelt. Impliserte velforeninger vil ved aksjonens slutt ha tatt ansvar i et større spekter av boområdets utfordringer og oppgaver enn hva tilfellet var før aksjonen.

Slik jeg ser det kan vi allerede nå konstatere at Aksjonen har utviklet velle-nes interessefelt. Aksjonen ble møtt med forventninger om mer penger til fysiske forbedringstiltak. En har imidlertid klart å få oppslutning

om fokus på fellesskapet i svært mange av velforeningene. Radiokonkurransen har spilt en viktig rolle i denne sammenheng.

tese 3:

Andre typer foreninger i boligområdet som kor, speider, idrettslag, smale interesseorganisasjoner o.l. vil opprettholde sine særinteresser og sine særpreg, og bare gå inn på aktiviteter som er klart sammenfallende med foreningens profil og interessefelt.

I løpet av aksjonens første virkeår, er det ingen ting som tyder på at andre foreninger enn velforeninger og eventuelt andre beboersammenslutninger skulle utvikle en større interesse for å arbeide mer ut fra geografisk område. Det har hittil ikke vært tatt initiativ til dette fra Aksjonsledelsen.

tese 4:

De velforeningene/beboersammenslutningene som oppnår synlige forbedringer vil oppleve økt oppslutning.

De øvrige foreningene merker få endringer som følge av Aksjonen.

Vi har hittil ikke samlet inn sammenliknbare data for velforeninger som har gjennomført fysiske forbedringer og velforeninger som "kun" har sosiale tiltak. Siden aksjonen har så klar vekt på sosiale tiltak, og siden svært mange vel vil gjennomføre ett eller flere fysiske tiltak i løpet av prosjektperioden synes denne tesen å være svært vanskelig å etterprøve. Vi skal imidlertid i neste kapittel se at fysiske forbedringstiltak har stor betydning for de øvrige beboernes kjennskap egen velforening, og at den fysiske utformingen er et viktig aspekt ved det helhetlige miljøet i området.

tese 5:

Det vil i løpet av Aksjon Nærmiljø bli stadig lettere å rekruttere ledere i foreningene.

Vellene som deltar i aksjonen har påtatt seg arbeidskrevende oppgaver, og mange opplever administrasjonen av dem som tyngende. Flere av disse vellene har oppgitt at det oppleves som vanskelig å få flere aktive i styrene og å delegere oppgaver. Aksjonen har ikke hittil utviklet modeller som velleledelsene kan nytte seg i forsøket på å få flere med. Den store økningen i antall aktive vel forteller imidlertid om en bred økning i interessen for velforeningsarbeid i hele byen, også for lederverv.

tese 6:

Vellene vil oppleve sterk økning i oppslutningen og en vil få en rekke nye vel i løpet av Aksjonstiden.

Allerede etter ett driftsår har Haugesund har fått en rekke flere vel, og økt aktivitet i flere "gamle" vel. Selv om mye tyder på at velleledelsen og deres nettverk i nabolaget utgjør den største andelen av deltakerne i radioprogrammet, er inntrykket at Aksjonen har medført et økt aktivitetsnivå for en bred del av beboerne.

DEL 5.3 AKSJONEN OG FELLESSKAPET MELLOM BEBOERNE

Aksjon Nærmiljø skal mobilisere innbyggere til økt aktivitet og økt deltakelse i lokalsamfunnet. Den underliggende hensikten med aksjonen er å få beboerne selv til å bli opptatt av situasjonen i eget boligområde, utvikle egne mål for endring og utvikling i sitt område, samt å finne aktuelle virkemidler for å nå de målene de setter seg. Velforeningene er valgt ut som primærarenaer for mobiliseringsarbeidet og er dermed langt på vei pekt ut som aktuelt organisatorisk redskap for beboerne. Hensikten med å aktivere velforeningene er derfor ikke bare å skaffe aktivitet alene, men også å få vellene til å bli et redskap for beboernes "lokale beredskap". Dette er et ambisiøst foretakende som baserer seg på tre aspekter eller forutsetninger:

- Beboerne må være bevisste nabolagets muligheter, bevisste egne ønsker og forventinger til området. Aksjonen baserer seg på en forutsetning om at beboerne kanskje ikke er bevisste nok i utgangspunktet.
- Beboerne må ha en viss felles forståelse for hvordan de kan realisere ønskene. Mer presist uttrykt må beboerne se velforeningen som aktuelt redskap i realiseringen.
- Sist men ikke minst skal ønsker og modeller for realiseringen omsettes i konkret handling. Aksjonen må være handlingsutløsende.

I analysen har vi hittil sett at stadig flere beboere velger å danne velforeninger og at de i stor utstrekning benytter de virkemidlene aksjonen har utviklet, selv om

aksjonen kanskje ikke er nyansert nok i forhold til vel- lenes ulike situasjoner og behov.

I dette avsnittet skal analysen ta for seg hvilke forhold som får beboere til å og investere tid og ressurser for å utvikle nabolaget sosialt og fysisk.

Avslutningsvis trekkes noen foreløpige konklusjoner om hvilke av virkemidlene som kan sies å ha hatt effekt i forhold til bevisstgjøringen og vært mest handlingsutløsende.

Radiokonkurransen er et sentralt og utradisjonelt virkemiddel. Her stimuleres naboer til uformelle og lystbetonte fellesskap. Det er lave terskler for deltakelse. Det har vært en anerkjent metode for nabolagsarbeid i Norge å benytte instrumentelle oppgaver, for å oppnå emosjonelle kvaliteter. Det er vanlig å se det emosjonelle som en **bieffekt**, som noe det ikke er mulig eller ønskelig å forsøke å skape direkte. I nabolagsarbeid har "det å gjøre noe nyttig sammen", også vært et virkemiddel for å oppnå fellesskap og tilhørighet. I Aksjon Nærmiljø har en valgt å rett på det emosjonelle, på fellesskapsopplevelsene.

Den urbane konteksten vil i Haugesund som i andre bysamfunn, ha betydning for hvordan innbyggerne organiserer sin hverdag og hvordan deres kontaktnett og personlige relasjoner utvikles. Nærheten til sentrum og de korte avstandene mellom ulike boligområder gjør at mange har et geografisk spredt personlig nettverk, og bruker sentrum som en sentral arena for fritidsaktiviteter. Dette var konklusjonen fra Byforskningsprogrammet (se Gullestad og Schiefloe) Mye kan imidlertid tyde på at dette bildet har endret seg, eventuelt bør nyanseres.

I dette avsnittet skal beboernes interesse for bomiljøets utvikling og deltakelse i aktiviteter i nabolaget analyseres nærmere.

Analysen gir noen antydninger om Aksjonens effekt på det personlige nettverket til de som velger å delta og på motivasjonen for å søke kontakt i nabolaget.

Det er utviklet en problemstilling eller et sett med spørsmål for å belyse aksjonens virkninger på individene:

Hva oppnår aksjonen ved å benytte fellesskapsopplevelser som virkemiddel, med tanke på både umiddelbar mobilisering og mer varig effekt?

Fører deltakelse i aksjonen og økning i bevisstheten om bomiljøets utfordringer/muligheter til sterkere sosialt nettverk innenfor boområdet?

5.3.1 DET "IDEELLE NÆRMILJØET" HAR TRE KOMPO- NENTER

I våre intervjuer med beboere ville vi ha tak i hva de forbant med "nærmiljø" og "lokalsamfunn". Langt de fleste hadde en oppfatning om forskjellene mellom de to begrepene som er sammenfallende med det en opererer med i den samfunnsfaglige litteraturen om emnet: "nærmiljøet" som området umiddelbart rundt boligene og de stedene en bruker daglig (skolen og skoleveien, nærturområdene o.l.) og lokalsamfunn som et større område. Langt de fleste oppfattet Haugesund by som sitt lokalsamfunn.

Vi har tidligere nevnt at både i Villaheia og Bloksletta foregår det lite foreningsaktiviteter inne i boligområdet. Beboerne har sterk tilhørighet til byens sentrumsområde, og alle har venner og annen familie utenfor boligområdet. Likevel har de opptatt av det sosiale nettverket i nabolaget. Enkelte inngår i slike nettverk, andre har ønsker om det.

Beboernes uttalelsene har viser at nabolagets betydning er sammensatt av flere komponenter, også ut fra den enkelte beboers side:

- mellommenneskelig kontakt

Nabolaget som arena for sosiale relasjoner.

- hjelp i organisering av dagligdagse gjøremål

Nettverk i nabolaget letter hverdaglivet for mødrene, enten det er snakk om pass, trygghet for ungene når de selv er på jobb, eller samvær og fellesskap når en skal ut med ungene.

- fysiske miljøkvaliteter

Tilgangen på møteplasser og gode uteområde oppleves som sentralt for å skape og vedlikeholde de sosiale nettverkene.

Komponentene fremkommer fra samtaler med beboerne. Vi har i alt overveiende grad snakket med kvinnene i familien. I neste fase vil vi søke mannens perspektiv. Det er imidlertid mye som tyder på at mennene er like aktive, særlig menn som arbeider turnus og har lange hjemmeperioder. (Off-Shore virksomhet).

En mor i en aktiv familie i Villaheia forteller som sitt nettverk i nabolaget:

"Vi går veldig mye til hverandre her oppe. Vi har flaksklubb, barna har dukke-klubb, og så lager vi ting, damene kommer sammen lager forskjellige ting. Det er veldig tilfeldig hvem som er med, vi treffes ute på gata og så spør vi om andre som kan tenke seg å være med. Det er ikke de samme hver gang....Det er ungene som knytter oss sammen. Da

jeg var hjemmeværende og følte behov for voksenkontakt gikk jeg bare ut i gata.....

Jeg har en venninnene her, vi liker å holde på med hendene, vi liker de samme tingene. Mennene våre kaller oss for halvsøstre. Det er andre her og. Jeg er veldig trygg på at om det skjer noe når jeg ikke er her, så har de ikke noe problem med å finne andre å gå til. Men så er det jo også vanlig at andre kommer hit. Alt dette er kontakter som har oppstått i nabolaget. Da vi hadde Aksjon Nærmiljø (radiokonkurransen) gikk jeg rundt å spurte folk, og det var NEI. Så vi er jo klar over at det er helt utrolig at vi kan ha det så godt som vi har det. "

Hun er svært fornøyd med sin kontakt i nabolaget. Hun er bevisst på at det kan bli for mye kontakt, at det kan bli vanskelig dersom familien på sikt ønsker å trekke seg mere tilbake:

"Så må det jo ikke bli for mye. Vi skal jo bo her i mange år. Du kan ikke velge din nabo, men du kan velge venner. Hvis det ikke går så godt med venner, kan du bare trekke deg tilbake, det kan du ikke med naboer. Det er jo en balansegang. Vi har snakket om at det kan bli for mye, men det er veldig koselig å gå til hverandre om kveldene, spille litt spill og slikt."

En annen ung mor i Villaheia som i likhet med den foregående har mannen i Nordsjøen, er ikke medlem i vellet. Hun gir uttrykk for at hun savner kontakt med andre voksne i nabolaget, og å gjøre ting sammen med andre voksne og barn. Hun sier om sitt "ideelle nærmiljø":

"Et ideelt nærmiljø er masse unger, masse mødre som går ut og møtes på en plass med benker og levegg. Det kunne jeg tenke meg, det savner jeg. Når du er hjemme så blir du mye alene, og dersom du visste det var masse unger og en plass du kunne gå....Det kan bli litt lite voksenkontakt...Jeg har prøvd å snakke med vellet om å få i gang noe men de sier de ikke har lov til å bygge noe. Jeg tror de har jobbet med det, jeg har hørt noe om det".

Også i Blokksletta har beboerne ønsker om et nærmiljø med tette sosiale nettverk. Lederen i Blokksletta vel sier:

"Det ideelle nærmiljøet er at folk bryr seg om hver andre, at folk er interessert i at de bor her og at de har det bra. Hjelper hvis det er problemer. Kjempestor familie på en måte. Det bor folk her som du ikke vet noe om, som du aldri ser. Akkurat i dette området ser det ut

til at folk har lett for å isolere seg. De vil ikke ta stilling til noe."

En ung mor i Blokksletta har et kontaktnett som en "kjempestor familie" i nabolaget:

NBI: "Hjelper dere hverandre med ting? Kan dere spørre hverandre om en håndsrekning?"

"Ja, selvfølgelig. Det er slik: Passer du ungen min så skal jeg ta din, så skal jeg sy gardiner til deg. Sånn er det hos oss. Skal jeg ut får jeg låne klær, skal jeg bake får jeg låne bakepulver, vi bytter klær etter ungene...Vi er seks jenter i blokkene her som har klubb annenhver tirsdag, og jeg synes vi hjelper hverandre så godt vi kan.. For det er jo litt forskjellige ressurser hver enkelt menneske har og dermed kan vi hjelpe hverandre, siden ikke alle er like."

Disse 6 unge mødrene har møttes ute over sandkassen. Uteplassen er ny, vellet hadde invitert til dugnad for å lage en levegg og sandkasse tidlig på våren. Det er tilfredsstillende å ha en slik møteplass og det er oppmuntrende for de aktive i vellet å se at plassen blir brukt.

Oppsummering

Våre intervjuer har ikke kunnet gi informasjon om hvorvidt Aksjon Nærmiljø har bidratt til å øke beboernes bevissthet om, og ønsker for, sitt boligområde. Det er ingen forskjell på de som ikke hadde deltatt i aksjonen og de som hadde stått utenfor når det gjelder **ønsker**. Når sagt samtlige intervjupersoner ser det som en kvalitet å ha kontaktflate med andre naboer. Det er verd å merke seg at de som er aktive i velforeninger i mindre grad enn de som ikke er aktive, forteller om udekkede behov for voksenkontakt i nabolaget.

Som en foreløpig konklusjon kan vi i at de beboerne vi har snakket med både har klare oppfatninger om boligområdet kvaliteter og legger vekt på kontakt med naboene.

5.3.2 VELFORENING- EGNET FOR Å SKAPE SOSIAL KONTAKT.

Medlemskap i styret i velforeningene bidrar til å utvide kontaktflaten med andre voksne. Både nyinnflyttede og andre som leter etter arenaer for voksenkontakt har sett styret i borettslag eller vel som en måte å aktivisere seg selv og bli mer kjent. I Blokksletta vel var en kvinne blitt uføretrygdet. Hun forteller:

"Å gå hjemme å tørke på det samme støvet, en blir ikke vant med det. Derfor begynte jeg da med å være aktiv i styret. Sprang som en jojo...Da interesserte jeg meg for andres ve og vel og slapp å sitte hjemme å synes synd på meg selv...."

En kvinne som var aktiv i vellet tidligere, men som måtte kutte ut på grunn av sykdom og andre omstendigheter minnes tiden som nyinnflyttet på feltet:

"Jeg var med da velforeningen ble stiftet, jeg var med i styret. Jeg synes jeg ble kjent med de som var der, men nå er det ikke mer kontakt enn at vi hilser og sann...Jeg kunne godt tenke med å være med når jeg har anledning igjen. Det er ikke lett å få folk. Men det er jo ikke lett for meg å komme og være med på å styre og bestemme. De som er med nå er jo kjent med etater og utvalg og slikt, jeg vet jo knapt hva det går ut på. Det vil bli vanskelig å komme inn i gjen."

Vellet med mange oppgaver får et styre med høy terskel
Vel- og borettslagsstyre er kontaktskapende forum. Det er imidlertid både arbeidskrevende og kompetanse-krevende. Jo større økonomiske midler og jo større prosjekter vellet (eller borettslaget) arbeider med jo vanskeligere kan rekrutteringen være, til tross for at flere kunne tenke seg å være med. Angst for ikke å strekke til er trolig et viktig hinder for å få folk med. Det er ikke lett å organisere aktiviteter og tiltak, og det er fort gjort å miste interessen dersom en ikke får oppslutning som forventet. I Blokksletta vel hadde de mange arrangementer i en periode. Styret synes svært mye falt på dem:

De to ildsjelene i styret forteller:

"I fjor var vi med på Aksjon Nærmiljø, og så var det bydelsmessa og så var det juleverksted for ungene i desember, og da hadde vi ikke mer enn fått pusta ut etter Aksjon Nærmiljø. Det ble fiasko - ingen kom... Så sa jeg aldri mer, kommer ikke på tale. Nå vil jeg ikke mer. I en velforening skal alle ha sine oppgaver, alle skal være med. Når alt kommer på to skuldrer blir det for mye..."

"Jeg kunne godt tenke med å kurse hele styret, for hvis det er noe er det alltid formannen som skal ta det eller delegere. Og delegere fungerer ikke."

Samtidig forteller andre informanter i sammen vel, som ikke er aktiv med i styret, at de godt kunne tenke seg å delta ut fra sine forutsetninger. Uttalelsene ovenfor

forteller igjen at Aksjonen har uløste utfordringer i å finne modeller for å organisere velarbeidet bredere og bedre. Mange ønsker å delta og ser klart belønning gjennom et bedre bomiljø og en bredere personlig kontaktflate. Samtidig sliter styrene med å få flere med. Parallelt med at prosjektet utvikler aktivitetsspekteret i vellene Aksjonsledelsen ta ansvar for at det utvikles modeller for rekruttering og organisering internt. Hvis ikke blir velledelse et krevende arbeid som forbeholdes de få.

5.33 VELFORENING - EGNET TIL Å LETTE DAGLIGLIVETS GJØREMÅL

Flere av de beboerne vi intervjuet så vellet som aktuell organisasjon for tiltak som kunne lette hverdagslivet for dem. Vellet er en legitim organisasjon i denne sammenheng.

En ung mor i Blokksletta vel forteller om et ønske hun har rettet til vellet:

"Det kunne godt være en barnepark. Sånn som jeg som er hjemmeværende kunne jo ha jobba der oppe en gang i uka fast. Se etter unger og slikt, vi kunne vært flere og bytta på å passe ungene til hverandre. For det er veldig trasig å spørre mine venninner om de vil passe min - for eksempel når jeg skal på kontroll på sykehuset...så kunne jeg jo ha jobba der en annen gang. Så kunne en få fri noen timer uten at det skal koste en formue. Vi kunne ha noen leker, for eksempel har min en kasse med leker han ikke bruker...."

Mange tiltak er satt i gang. Velledelsen synes imidlertid det kan bli mange henvendelser og få å spille på:

"Folk spør skal dere starte det og det. Men ingen gidder å gjøre noe..."

Oppsummering

Velforeningene er legitime organisasjoner for enkle tiltak som kan lette beboernes daglige gjøremål. Dette er et aspekt ved vellene som aksjonen hittil ikke har fokusert på. Dette kan være aktuelt innsatsområde for Aksjonen og for velforeningene etter st prosjektet er avsluttet.

5.34 VELFORENING - EGNET FOR Å FORBEDRE OMGIVELSENE

Vellets tradisjon er sterkt knyttet til fysiske miljøforbedring. Forekomsten av uteplasser, akebakker, levegger

og møtesteder m.m har stor betydning for det sosiale livet i boligområdet. Dette fremkommer dels gjennom situatene, og som tidligere nevnt var det fysiske miljøforbedringer velleledelsene og Vellenes fellesforbund først og fremst var opptatt av da Aksjonen startet. (side 54). I både Villaheia og Blokksletta vel hadde de fysiske forbedringer som beboerne ønsker å gjøre noe med. Begge stedene dreide det seg om trafikkspørsmål som tildels var vanskelige å løse fordi flere forvaltningsnivåer var inne i bildet. I begge tilfellene så beboerne dette som aktuelle spørsmål for vellet og var villige til å arbeide for å få dem løst gjennom vellet. Dette temaet blir ikke analysert nærmere i denne sammenheng.

5.3.5 KONKLUSJON - VELLENE OG FELLESSKAPET MELLOM BEBOERNE

Vellene oppleves som egnet redskap for å utvikle boområdet på alle de tre komponentene:

- Personlig kontakt, gjennom aktiv deltakelse
- Avlastning i hverdagslivet. Her er det utfordringer m.h.t. å finne nivå for formalisering og organisering
- Forbedring av fysisk miljø i området.

Det er i det tidligere notatet også utviklet 4 hypoteser som kan belyse problemstillingen om Aksjonens effekt i forhold til beboerne og deres lokale, sosiale nettverk. Slik flere av tesene er utformet krever de kvantitativ registrering av deltakelse. Denne type registrering er ikke foretatt, og det er foreløpig ikke avklart om dette skal prioriteres i neste fase av evalueringen.

I det følgende avsnittet skal tesene vurderes ut fra den kvalitative analysen ovenfor.

tese 1:

Marginale grupper som tradisjonelt står utenfor det organiserte foreningslivet vil i liten grad bli mer organisert i løpet av aksjonen. En vil likevel se at disse gruppene deltar mer enn før aksjonen, men da i de spontane, uformelle aktivitetene/fellesskapene.

Denne tesen krever en kvantitativ tilnærming for å bli bekreftet eller avkreftet. Intervjuene med beboerne gir imidlertid antydninger om to tendenser:

- De aktive beboerne er blitt enda mer aktive gjennom deltakelsen i radiokonkurransen og ved at de har påtatt

seg enda flere arrangementer.

- Flere beboere har gått sammen og dannet vel.

I samtalene med våre respondenter har vi også innhentet informasjon om andre medlemskap (i idrettslag, husflidslag, historielag m.m) Vi har imidlertid ikke foretatt en analyse på dette temaet.

tese 2:

Aksjonen fører til økt interesse for og kunnskap om bomiljøet. Aksjonen gir også innbyggerne en økt opplevelse av å ha innflytelse over sitt boligområde.

Analysen har vist at beboerne er bevisste på forholdene i sitt bomiljø, og vellene er i beboernes bevissthet et egnet redskap for de kvaliteter de selv legger i et godt miljø. Denne erkjennelsen sammen med det faktum at flere blir mer aktive i velforeninger, gjør det rimelig å konkludere at Aksjonen har gitt beboerne økt innflytelse over sitt bomiljø.

Hvor omfattende dette er i forhold til å påvirke beslutninger om miljøet og hvordan de selv opplever dette, kan vi imidlertid ikke si noe om foreløpig.

tese 3:

Dersom tese 2 stemmer, vil det vises bl.a. ved at beboerne tar større ansvar for å løse lokale oppgaver.

At beboere som ikke er blant de mest aktive ellers, er villige til å stille opp i tiltak som kan lette deres hverdagsliv gir en antydning om at tesen kan stemme. Vi bør imidlertid ha et lenge tidsperspektiv før vi trekker konklusjoner om denne tesen.

tese 4:

Aksjonen fører til at flere utvikler sterkere personlige nettverk i nærmiljøet. Både under og etter aksjonen vil beboerne imidlertid i stor grad ha sentrum som arena for fritidsaktiviteter.

Analysen har for det første vist at det er ikke er noen motsetning mellom det å ha sentrum som arena for fritidsaktiviteter og å ha personlige nettverk i bomiljøene. Personlige nettverk i nabolag og boligområdet **supplerer** sentrumsturer, personlig vennskap og familierelasjoner. Analysen har også vist at de som er aktive i vellet har relativt bredt personlig nettverk i nærmiljøet og dels bruker velverv til å utvide sin personlige kontaktflate. På grunnlag av dette kan en trekke en tentativ slutning

at Aksjon Nærmiljø indirekte bevirker til at flere har sterkere personlige nettverk i bomiljøet. Det å delta i velarbeid er kontaktskapende, og det er klart at flere er involvert i slikt arbeid nå under aksjonen enn tilfellet var før den startet.

AVSLUTNING

I Aksjon Nærmiljø's første driftsår har prosjektleder og Aksjonens ledelse arbeidet seg frem til en felles forståelse av Aksjonen og målsettingene i den. Aksjonen har fått klar positiv respons blant byens beboere. Det er dannet en rekke nye vel og aktivitetsnivået har økt betraktelig. Aksjonen har funnet en god variasjon i virkemidler og har holdt på målsettingen om å arbeide helse- og kampanjepreget.

Det høye aktivitetsnivået, de mange nye velforeningene og beboernes engasjement i forhold til sitt bomiljø gir Aksjonen et svært godt utgangspunkt for neste fase. Allerede på et såpass tidlig stadium i prosjektperioden bør Aksjonsledelsen vurdere videreføring av målsettingene etter prosjektperioden. I dette arbeidet gjenstår det mange oppgaver. Denne rapporten avsluttes med å oppsummere innspillene til prosjektledelsen i videreføringen av Aksjonen.

MOMENTER - INNSPILL TIL KURSJUSTERINGER I AKSJONEN

Aksjonen bør arbeide systematisk med å få til samarbeid med andre etater. Aksjonen bør skaffe seg "allierte" i de andre etatenes tjenester ute i bydelene.

Ved å trekke miljøarbeidere, lærere eller andre faggrupper i enkelte tiltak eller arrangementer, vil en kunne få en bredere forankring av perspektivet om nabolag og velforeninger som en ressurs for den enkelte beboere og for kommunenes tjenesteyting.

Aksjonen er "kommunetung". I samarbeidet mellom de frivillige foreningene og kommunen har sistnevnte vært premissleivrandør. I en oppstartingsfase har dette trolig vært nødvendig. I videreføringsarbeidet bør Aksjonen imidlertid legge vekt på å utvikle kommunikasjon fra vellene til Aksjonsledelsen. Det er viktig at aksjonsledelsen finner et system for å fange opp velleenes daglige utfordringer. Bydelshusene kan spille en rolle her.

Aksjonen må arbeide systematisk med å finne virkemidler/skape modeller som kan lette velleenes administrative arbeid, særlig med hensyn til delegering og rekruttering. Dette er viktig for å unngå at aktive vel slites ut.

Beboerne i de to boligområdene som følges nært, har klar oppfatning av hva nabolaget betyr for dem. De gir uttrykk for at velforeningene på mange måter er egnet redskap for å skape kvaliteter de selv ønsker i sitt nabolag.

Radioens rolle i spredning av Aksjonens budskap bør vurderes nærmere. Dersom aksjonsledelsen ønsker å fortsette med konkurransen og informasjonsprogrammet bør de enten finne media som sikrer bedre spredning og større lytterkrets. Alternativt kan de endre noe formen i programmene slik at "ansikt til ansikt" formidling blir aktuelt. Det er mye som tyder på at avisinnlegg og "jungeltelegraf" er vel så viktige spredningskanaler som programmene.

REFERERT LITTERATUR:

- Almås, Reidar:
"Evaluering på Norsk" Universitetsforlaget 1990.
- Argyris C og Schön, D:
"Organizational learning. A theory of Action Perspective" Addison-Wesley Pub. Company, USA 1978
- Blomdahl, Ulf:
"Att utvärdera grannskapsarbete" SIB 1987
- Carlson, Yngve og Kaarhus, Randi:
"Strategier i nærmiljøarbeidet" NIBR 15/1990
- Dalgard, Odd Steffen:
"Nærmiljø, sosiale nettverk og psykisk helse" i
"Sosialt nettverk og psykisk helse" Dalgard og
Sørensen 1988. Tano forlag
- Gullestad, Marianne:
"Livsstil og likhet" Universitetsforlaget 1985
- Nordahl, Berit:
"Evaluering av AKsjon Nærmiljø- problemstilling og
progresjon" NBI august 1991
- Otnes, Per:
"Renessanse for Gemeinschaft?" Tidsskrift for
samfunnsforskning nr. 4 1991
- Schiefloe, Morten:
"Nærmiljø i by" 1985 Universitetsforlaget.
- Statens Nærmiljøutvalg:
"Ny giv i nærmiljø og lokalsamfunn" Rapport og
anbefalinger 1990 Miljøverndepartementet
- Sæterdal, Anne og Søholt Susanne:
"Forslag til evalueringsopplegg for prosjektet
"Aksjon Nærmiljø" i HAGusesund kommune. NBI 1991
- Vislie, Anne:
"Ideal og virkelighet ved evaluering av forsøk"
NIBR 1987
- Vårum, Marit:
"Tidsbruk og aktiviteter i nærmiljø" Statistisk
Sentralbyrå 1987.
- Westhagen, Harald m.fl.:
"Prosjektarbeid, styring....." Oslo 1984
- Ås, Dagfinn:
"Ordet er miljø" Småskrift nr. 3, NBI 1977

